

HİTİT SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Hitit Journal of Social Sciences

e-ISSN: 2757-7949

Cilt | Volume: 19 • Sayı | Number: 1

Nisan | April 2026

Kahramanmaraş Depremlerinden Etkilenen İllerde Görev Yapan Gazetecilerin Afet Haberciliğine İlişkin Deneyimleri

Experiences of Journalists Working in Provinces Affected by Earthquakes on Kahramanmaraş
Disaster Reporting

Fırat ÖZDEMİR

Dr. | Dr.

Gaziantep Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Gazetecilik Bölümü, Gaziantep, Türkiye
Gaziantep University, Faculty of Communication,
Department of Journalism, Gaziantep, Türkiye

fratozdemir44@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-1837-3621>

<https://ror.org/020vvc407>

Ferihan AYAZ

Corresponding Author | Sorumlu Yazar

Doç. Dr. | Assoc Prof.

Gaziantep Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Gazetecilik Bölümü, Gaziantep, Türkiye
Gaziantep University, Faculty of Communication,
Department of Journalism, Gaziantep, Türkiye

ferhanayaz@gaziantep.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-3277-5188>

<https://ror.org/020vvc407>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 21.02.2025

Kabul Tarihi | Accepted: 27.11.2025

Yayın Tarihi | Published: 30.04.2026

Atıf | Cite As

Özdemir, F., & Ayaz, F. (2026). Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen illerde görev yapan gazetecilerin afet haberciliğine ilişkin deneyimleri. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 188-213. <https://doi.org/10.17218/hititsbd.1644323>

Yazar Katkıları: %70-%30

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (editörler-yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak (Turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: husbededitor@hitit.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsbd>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Author Contributions: 70%-30%

Review: Single anonymized-Two Internal (Editorial board members) and Double anonymized - Two External Double-blind Peer Review. It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning (Turnitin).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: husbededitor@hitit.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititsbd>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Experiences of journalists working in provinces affected by earthquakes on Kahramanmaraş disaster reporting^{1*}

Abstract

The mass media have an essential role to play in society before and after disasters. The main actor in these tasks, which can be listed as providing news, and information, raising awareness, and contributing to the improvement of society, is the journalist. At the same time, disasters such as earthquakes have an impact on society and inevitably on journalists who experience the disaster firsthand. The main purpose of the study is to reveal the experiences of journalists in disaster journalism in 11 provinces affected by the earthquakes, centered on Kahramanmaraş, along with the problems they experienced during and after the disaster. In the study, semi-structured interviews were conducted with 55 journalists, 5 from each province, selected from among the journalists living and working in 11 provinces affected by the Kahramanmaraş earthquakes on 6 February 2023. The data obtained after the interviews were subjected to content analysis using the "thematic analysis" technique within the framework of content analysis. The results of the study revealed that journalists were aware of the effective role of the media and that they carried out their duties responsibly in this context. Participants who stated that they had not received extensive training in disaster reporting emphasized that they had generally gained all their experience through practical experience. During and after the disaster, the inability of their families and themselves to find shelter, equipment shortages, and internet problems made it difficult for them to perform their duties. In particular, false/fake news disseminated via social media and information spread without verification due to the "need to be quick" caused various ethical issues. They also said that difficulties in accessing official sources caused errors in ethical reporting. Journalists who talked about their post-disaster experiences said that they had experienced many traumatic events, such as witnessing many deaths, working with people who had died, and dealing with the media. Journalists who reported experiencing trauma and stress disorders emphasized that they needed support in accessing treatment. It is extremely important, especially during disasters, that journalists are able to perform their duties ethically without interruption, that their needs are fully met, and that their physical and psychological health is protected. However, the inadequacy in meeting these needs has highlighted the urgent need for systemic measures in this regard. At this point, the importance of developing and disseminating an effective disaster response policy has also been emphasized by journalists.

Key words: Mass media, media, reporter, earthquake, disaster reporting

Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen illerde görev yapan gazetecilerin afet haberciliğine ilişkin deneyimleri^{2**}

Öz

Medyanın afet öncesi ve sonrasında toplum için önemli görevleri bulunmaktadır. Haber verme, bilgi sağlama, bilinçlendirme, farkındalık oluşturma ve toplumu iyileştirme süreçlerine katkı sağlama olarak sıralanabilecek bu görevlerin temel aktörü gazetecedir. Deprem gibi afetler toplumu etkilerken afetteki olayları bire bir yaşayan gazeteciyi etkilemesi de kaçınılmazdır. Çalışmanın temel amacı Kahramanmaraş merkezli depremlerin etkilediği 11 ildeki gazetecilerin afet sırasında ve sonrasında yaşadıkları sorunlar eşliğinde afet haberciliğine ilişkin deneyimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Çalışma doğrultusunda Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat 2023'teki depremlerin etkilediği 11 ilde yaşayan ve buralarda mesleklerini sürdüren gazeteciler arasından seçilen, her ilden 5 kişi olmak üzere toplam 55 gazeteci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler içerik analizi yöntemi çerçevesinde

¹ Ethical approval for this study was obtained from the Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee of Gaziantep University, with the decision dated May 2, 2024, and numbered 484712.

* This study is derived from the master's thesis completed by Fırat Özdemir under the supervision of Assoc. Prof. Ferihan Ayaz (August 13, 2024; Thesis No: 892163).

² Bu çalışma için etik onay, Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 02.05.2024 tarih ve 484712 sayılı karar ile alınmıştır.

** Bu çalışma, Fırat Özdemir tarafından Doç. Dr. Ferihan Ayaz danışmanlığında tamamlanan (13.08.2024; Tez No: 892163) yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

“tematik analiz” tekniği kullanılarak içerik analizine tabii tutulmuştur. Çalışmanın sonuçları gazetecilerin medyanın etkili bir role sahip olduğunun bilincinde olduklarını, bu bağlamda görevlerinin sorumluluğunu taşıdıklarını ortaya koymuştur. Afet haberciliği alanında ağırlıklı olarak eğitim almadıklarını ifade eden katılımcılar tüm deneyimlerini genellikle yaşayarak edindiklerine vurgu yapmışlardır. Afet sırasında ve sonrasında ailelerinin ve kendilerinin barınacak yer bulamamaları, ekipman eksiklikleri ve internet sorunları görevlerini yapmalarını zorlaştırmıştır. Özellikle sosyal medyadan ulaştırılan yalan/sahte haberler, “hızlı olma” kaygısıyla teyit edilmeden yayılan bilgiler etik bağlamda çeşitli sorunlara neden olmuştur. Ayrıca resmi kaynaklara erişimde zorlanmalarının da etik bir şekilde haber vermeleri noktasında sorunlara neden olduğunu ifade etmişlerdir. Afet sonrası deneyimlerini aktaran gazeteciler, birçok ölüm olayına tanıklık etme, arama kurtarma ekipleriyle beraber çalışma, kendi yakınlarını kaybetme gibi pek çok travmatik olay yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Travma ve stres bozukluğu yaşadıklarını ifade eden gazeteciler tedaviye erişim konusunda da desteğe ihtiyaç duyduklarını vurgulamıştır. Gazetecilerin görevlerini aksatmadan, etik bir şekilde yerine getirebilmeleri, ihtiyaçlarının tam anlamıyla karşılanması, fiziksel ve psikolojik sağlıklarını korumaları özellikle afet dönemlerinde son derece önemlidir. Ancak bu ihtiyaçların karşılanması noktasındaki yetersizlikler, bu konuda sistemsel önlemlerin acilen alınması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu noktada etkili bir afetle mücadele politikasının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının önemi gazeteciler tarafından da dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kitle medyası, medya, muhabir, deprem, afet haberciliği

Giriş

Afet, kitleleri etkileyen, fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplar ortaya koyan, normal yaşantıyı sekteye uğratan beklenmedik olaylardır (AFAD, 2014, s.5). Etkilediği alan ve kapsamı açısından en fazla can, mal kaybı, hasar oluşturan afet türü ise depremdir (AFAD, 2014, s.15). Afet sırasında medya haber iletme ve bilgilendirme görevlerini gazeteciler aracılığıyla yerine getirmekte, deprem gibi doğal afetler halkla birlikte gazetecileri de derinden etkilemektedir.

Hem gazetecinin kendi psikolojisini yönetmesi hem de halka doğru ve güvenilir bilgiler vererek kamu erki ile toplum arasında köprü vazifesi görebilmesi için gazetecinin yaşadıklarının iyi anlaşılmasına ve afet haberciliğinin layıkıyla uygulanması için zemin hazırlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır (Zincir ve Yazıcı, 2013; Crowe, 2011; Ernur, 2024). Gazetecinin yaşadıklarının iyi anlaşılması onun stres, travma, psikolojik sorunlarına ilişkin farkındalığın geliştirilmesi ve bu yönde destek politikalarının geliştirilmesini sağlayacak ve zor koşullarda haber vermeye çalışan gazetecilerin sağlıklarını koruyarak toplum sağlığına da katkı da bulunacaktır (Ernur, 2024). Afet haberciliğinin doğru bir şekilde uygulanması ise etik ilkelerin gözetilmesi ve bu konudaki eğitim ve özdenetim çalışmalarının arttırılmasıyla mümkün hale gelecektir (Usta ve Yükseler, 2021; Bolat, 2023).

“Kriz haberciliği”, “travma gazeteciliği”, “afet haberciliği”, “risk haberciliği” gibi çeşitli başlıklarla adlandırılan bu gazetecilik türünün özellikle sosyal medyanın da etkisiyle hız ve etkileşim olanaklarının da artmasıyla farklı bir dinamiğe dönüştüğü gözlenmektedir (Ernur, 2024; Sarma, 2021; Ergin Çağatay, 2024). Özellikle sosyal medyanın dezenformasyona açık karakteri dolayısıyla söz konusu habercilik türü riskli bir durum arz etmektedir (Crowe, 2011). Bu durumları yaşayan gazetecilerin kendi sorunlarıyla nasıl başa çıktığının ya da çıkamadığının belirlenmesi ve afet haberciliğinin uygulama örneklerinin gazetecilerin deneyimleri bağlamında ortaya konulması çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

6-7 Şubat 2023 depremleri, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adana, Kilis, Elâziğ ve Osmaniye’de yaşayan ve çalışan gazetecileri yakından etkilemiştir. Söz konusu deprem geniş kapsamlı bir hasar bırakmış ve gazetecilerin ve toplumun unutmayacakları izler bırakmıştır. Deprem sırasında ve sonrasında yaşanan sorunlar kamuoyunda tartışılmış, eleştirilere konu edilmiş ve çözüm önerileri dile getirilmiştir

(Ata, 2023; Budak; 2023; Maden, 2023). Çözümüne gidiliş noktasında ilk olarak sorunu anlamak, dolayısıyla gazetecilerin gözünden konuya dair bilgi sahibi olmak faydalı olacaktır.

Çalışmada depremi yaşayan 11 ilde gazetecilik yapan her ilden 5'er olmak üzere toplam 55 gazeteciyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak bu gazetecilerin afet sırasında ve sonrasında yaşadıkları sorunlar ve afet haberciliğine ilişkin deneyimlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu bağlamda gazetecilere alanyazındaki çalışmalardan hareketle oluşturulmuş 9 tema ekseninde sorular sorulmuştur. Gazetecilerin medyanın işlevine yönelik düşünceleri, medyanın gündem belirleme gücü hakkındaki düşünceleri, Türkiye'deki deprem gerçeğine ilişkin algıları/deprem hazırlıkları, afet bölgesindeki gazetecilerin afete hazırlığı, afet haberciliği eğitimine dair değerlendirmeleri, afet dönemlerinde etik ilkelerin uygulanma çabası, deprem anındaki ilk tepkileri, deprem sonrası yaşadıkları/dayanıklılık hikayeleri ve afet sonrası travma ve ruhsal durumları belirlenen ana temalardır. Söz konusu temalar gazetecilerin medyaya/ çalıştıkları sektöre dair bilinç düzeyini anlama, afete hazırlık durumlarına ilişkin veriler elde etme, afet eğitimine ilişkin değerlendirmelerini öğrenme, etik ilkelere ilişkin yaklaşımlarını anlama ve son olarak deprem sırası ve sonrasında psikolojik sorunlarını ve dayanıklılık hikayelerini öğrenmeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya dair bulgular, gazetecilerin bire bir deneyimlerini yansıtmaları ve alandaki sorunları ortaya koymaları bakımından önemlidir.

1. Türkiye'de Deprem Gerçeği ve Maraş Depremleri

AFAD, depremi doğa kaynaklı afet olarak nitelendirmektedir (AFAD, 2014, s.15). Yılmaz (2003, s.10) doğal afetlerin afet türleri içerisinde en sık karşılaşılan afet türü olduğunu vurgulamaktadır. Şahin ve Sipahioğlu (2002, s.5) doğal afetin toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkinliklerini kötü yönde etkileyen, önemli ölçüde mal ve can kaybına neden olan, ağırlıklı olarak veya bütünüyle doğa kaynaklı bir olay olduğunu vurgulamaktadır. AFAD (2012) doğal afetleri jeolojik ve meteorolojik kökenli olarak değerlendirmektedir. Jeolojik kökenli afetler; depremler, volkan patlamaları, heyelanlar, kaya düşmeleri, zemin oturması, çökme, meteorolojik kökenli afetler de fırtına, tayfun, kasırga, çığ, kuraklık, su baskınlarıdır.

Tablo 1'de 1990 ile 2017 yılları arasındaki doğal afetlerin türü, meydana geldiği il ve bölgesi, tarihi, can kaybı ve yaralanma sayıları verilmektedir.

Tablo 1. Türkiye'de 1990-2017 Yılları Arasında Meydana Gelen Önemli Doğal Afetler

Olay Türü	İl/Bölge	Tarih	Can Kaybı	Yaralanma
Deprem	Erzincan	1992	653	3.850
Deprem	Afyon	1995	94	240
Deprem	İzmir	1995	0	6
Deprem	Adana	1998	145	1.600
Deprem	İzmir	1999	17.480	43.953
Deprem	Düzce	1999	763	4.948
Deprem	Afyon	2002	42	327
Deprem	Bingöl	2003	177	520
Deprem	Van	2011	644	1966

Kaynak: AFAD, 2018, s.13

Tablo 1'e göre 1990-2017 arasında depremlerde 19 bin 998 kişi hayatını kaybetmiş, 57 bin 410 kişi yaralanmıştır. Bu veriler depremin hasarının büyüklüğünü ortaya koyması anlamında dikkat çekicidir. 2023 yılı şubat ayında yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler, depremin Türkiye'nin daima gündeminde olan bir doğal afet olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Kahramanmaraş depremlerinin ardından Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan SBB Deprem Sonrası Değerlendirme Raporu'na göre (2023, s.17) 1900'den günümüze büyüklüğü 7'nin üzerinde 20 deprem olmuştur. Bu durum Türkiye'yi depremlerden zarar gören ülkeler sıralamasında en üst sıralara çıkarmıştır. Türkiye'de 1900-2023 yılları arasında can kaybına veya hasara neden olan 269 deprem oluşmuştur. Can kaybı ve ağır hasar bakımından en büyük depremlere bakıldığında ilk sırada 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yer aldığı, bu depremleri 1939 Erzincan, 1999 Marmara depremlerinin takip ettiği görülmüştür.

Tablo 2. EM-DAT, Türkiye'de 1900 ile Ağustos 2023 arasında en fazla can kaybına neden olan depremler sıralaması

Tarih	Yer	Büyükölük	Can Kaybı
6 Şubat 2023	Kahramanmaraş	7.8 & 7.5	50.783
26 Aralık 1939	Erzincan	7.8	32.700
17 Ağustos 1999	Kocaeli/Marmara	7.6	17.118
24 Kasım 1976	Van/Çaldıran	7.0	5.000
26 Kasım 1943	Samsun/Lâdik	7.5	4.020

Kaynak: The Deadliest Earthquakes in Turkey (1900-August 2023)

Tablo 2'ye göre depremlerde en fazla can kaybı Kahramanmaraş depremlerinde olmuş, ölüm sayısı resmi rakamlara göre 50 bin 783'e ulaşmıştır. Bu depremi 26 Aralık 1939 tarihli ve 32 bin 700 can kaybıyla Erzincan depremi, 17 Ağustos 1999, Kocaeli depremi izlemiştir. Sadece 5 depremde 109 bin 621 kişi hayatını kaybetmiştir. Dolayısıyla Türkiye'de afete bağlı ölümlerin yüzde 60'ını deprem sebepli ölümler oluşturmaktadır (EM-DAT, 2023, s.1).

Can kaybı, yaralanma ve hasar açısından depremin çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Altun (2018, ss.2-3) doğal afetlerin hasarlarının insan kaynaklı afetlere göre daha büyük olduğunu belirtmektedir. Aktaş'a göre (2019, s.19) depremler can kaybıyla birlikte, mesken, iş yeri, köprü, menfez, iletişim altyapısı gibi pek çok zararı yaşatmaktadır. Ruhsal düzeyi bozmakta, fakirliğe ve salgın hastalıklara yol açmaktadır.

SBB Deprem Sonrası Değerlendirme Raporu'na göre (2023, s.6) 2022 itibarıyla deprem bölgesinden etkilenen 11 ilin toplam nüfusu Türkiye nüfusunun yüzde 16,4'üdür. Depremlerin yaşandığı bölgede 3 milyon 29 bin 422 hane halkı yer almakta, ortalama hane halkı büyüklüğü 3,5 kişidir. Türkiye'nin ortalama hane halkı büyüklüğünün aynı dönemde 3,2 kişi olduğu bilgisi baz alındığında deprem bölgesindeki illerin hane büyüklüğü ülke ortalamasını aşmaktadır. Konut stokunun yüzde 14,05'lik bölümü deprem bölgesindedir. Kahramanmaraş depremlerinin bölgedeki yapı stokunda oluşturduğu yıkım büyüktür. Rapora göre (2023, s.26) 11 ilde, 1 milyon 712 bin 182 binada hasar tespit yapılmış, depremde 35 bin 355 bina yıkılmıştır. 17 bin 491 binanın acil yıkılması gereken bina olduğu, 179 bin 786 binanın ağır hasarlı, 40 bin 228 binanın orta hasarlı, 431 bin 421 binanın az hasarlı olduğu belirlenmiştir. Depremin yıktığı ya da büyük hasar oluşturduğu yapıların arasında tarihi, kültürel yapılar, okullar, idari birimler, hastaneler, oteller de yer almaktadır.

Yukarıda aktarılan bilgiler Kahramanmaraş merkezli depremlerin boyutunu gözler önüne sermektedir. Kaynak ve raporlara göre ölüm sayısı değişmekte olup resmi kurumların raporlarına göre 50 binden fazla kişi hayatını kaybetmiş, yarım milyondan fazla binada hasar oluşmuş, 14 milyon civarında kişi etkilenmiştir.

Depremlerle ilgili gerçekler Türkiye’de afet haberciliğinin rolünün ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda alanyazın “afet haberciliği ve medyanın rolü”, “kriz ve doğal afet döneminde gazetecilik mesleği” başlıkları çerçevesinde detaylandırılmış ve çalışmanın önemini ortaya koyabilmek adına bir zemin hazırlanmıştır.

1.1. Afet Haberciliği ve Medyanın Rolü

Afet haberciliği yaşanmış, hali hazırda gerçekleşen, gelecekte yaşanabilecek doğal ve insan kaynaklı felaketlerle ilgili haber, bilgilerin toplanarak kamuoyuna sunulması sürecidir (Houston ve diğerleri, 2019, s.592). Afet zamanlarında topluma en doğru bilgileri zamanında ulaştırmak, politikacıların ve kamu çalışanlarının afet çalışmaları hakkında topluma bilgi sunmak, afetten etkilenenlerin sorunlarını hem kamu erki hem de toplumun tamamıyla paylaşmak, afet sonrasında oluşabilecek salgınlar ve tehlikelere ilişkin toplumu hazırlığa teşvik etmek ve hazırlıkları takip etmek, afetten olumsuz etkilenenlerin ihtiyaçlarını arama kurtarma ekiplerine iletmek gibi sorumluluklar söz konusu haberciliğin sorumluluklarıdır (Sreedharan ve diğerleri, 2019, s.36). Afet dönemlerinin bilgiye en fazla ihtiyaç duyulan dönemlerden olduğunu belirten Kütükoğlu, (2021, s.213) bilgilerin resmî kurumlarca edinilmesi, gazetecilerin yetkililer, afetzedeler ve kamuoyu arasında bir köprü vazifesi görmesi gerektiğini söylemektedir. Afet haberciliğinin doğru uygulanması, kamuoyunu bilgilendirme ve sürecin yönetilmesinde son derece önemlidir. Bu sorumluluğu yerine getirirken medyanın, çalışanlarını doğru yönlendirmesi önemlidir (Bolat, 2023, s.1087).

Afet dönemlerinde yazılı ve görsel basının etkin rolü bulunmakta, medya sayesinde güvenilir bilgiye erişim sağlamak söz konusu olabilmektedir. Ayrıca doğru bilgi veren bir basının olması insanların güvende kalması için gereklidir (Dursun, 2024, s.306). Özellikle afet dönemlerinde toplumun doğru bir şekilde bilgilendirilmesinde medyanın önemli sorumluluğu bulunmaktadır (Budak, 2023, s.1087).

Haber kuruluşları ve gazeteciler, afetlerle ilgili uyarıda bulunmak, bilinçlendirmek, iyileştirme çalışmalarına yardımcı olmak gibi görevleri üstlenmektedir (Houston ve diğerleri, 2019, s.591). En temelde afet öncesinde uyarıda bulunarak, afeti yaratacak nedenleri, afetin ne olduğunu açıklamak önemlidir. Bilgi kirliliğinden uzaklaşmak için konuyla ilgili farklı kaynaklardan bilgi teyidinin yapılması son derece önemlidir (Kütükoğlu, 2021, s.222; Boztepe Taşkiran, 2023, ss.361-362).

Medya afetzedelerden bilgi temin ederek, onlara bilgi aktaran, güvenilir bilgileri zamanında sunarak zararları önleyen, insanları bir araya getiren, endişeleri paylaşmalarını, yardımlaşmalarını sağlayan bir kanal yaratmaktadır (Yalçın, 2023, s. 189-190). Afet sırasında iletişimin temel işlevi bilgilendirmek, ikna etmek ve rasyonel risk anlayışı oluşturarak olası ağır sonuçları hafifletmektir (Budak, 2023, ss.1089-1090). Medyanın sunduğu iletişim sayesinde afet farkındalığı arttırılmakta, başlıklar organize edilmekte, afet yerleri, hastaneler ve tahliye yollarına dair konum bilgileri sağlanabilmektedir. Afet olağan dışı bir durum olduğundan dolayı bu süreçte yapılacak haberciliğin hassas bir biçimde yerine getirilmesi gerekmektedir. Haberlerin zamanında aktarılması, tarafsız, güvenilir, açık ve doğru olmaları önem arz etmektedir (Dill ve Wu, 2009). Afetin kontrol altına alınması ve etkilerinin azaltılmasında önemi bulunan medyanın topluma sunduğu içeriklerin, kolay ve anlaşılabilir olması gerekmektedir (Soydan ve Alpaslan, 2014, s.59). Yalçın, (2023, s.190) medyanın iyileştirme çalışmalarına katkı sağladığını, idari ve siyasi karar alıcıların üzerinde tesir bıraktığını, travma gibi sosyal sorunların iyileşmesinde fayda gösterdiğini bildirmektedir.

Medyanın insanların birbirleriyle iletişime geçmesinin sağlanması, bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, toplumun düzeninin korunması, afetlerin zararının en aza indirilmesi ve kaos ortamını oluşmasının engellenmesi gibi katkılarının olduğuna değinen Tekin ve Yazgan (2018, ss.372-373) bu katkıların oluşması için yapılması gerekenleri bildirmiştir:

- Afetlerle ilgili bilgilendirici kamu spotları hazırlanarak toplum bilinçlendirilmelidir.
- Panik yaratacak haberlerden kaçınarak, sağduyu oluşturan haberler sunulmalıdır.
- Kurum ve kuruluşların afetin ardından yapılması gerekenlerle ilgili duyuruları kamuoyuna aktarılmalıdır.

Afet haberciliğinin merkezinde toplumu bilinçlendirmek, haber vermek, yardım etmek, uyarılarda bulunmak, kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkilere yönelik bilgilendirme, teşvik ve öneri hizmetlerinde bulunmak gibi pek çok fayda sağlayıcı işlev bulunmaktadır. Bunu yanında uygulamada gazetecilik pratiğinin kriz dönemlerinde nelerden beslendiğini anlamak da karşılaşılan sorunları analiz etmek bakımından önemlidir.

1.2. Kriz ve Doğal Afet Döneminde Gazetecilik Mesleği

Kriz, beklenmeyen, aniden gelişen, olağan dışı olaylardır. Bulunduğu çevreyi genellikle olumsuz etkilemekte ve istemsiz gerçekleşmektedir (Diyaroğlu, 2011, s.4). Gerilim ve tehdit anları kriz haberciliğinin konusudur ve kriz haberciliği sıradan dönemlere göre daha fazla nitelik gerektirmektedir. Kriz dönemleri, savaş, doğal afetler, büyük kazalar, salgınlar, patlamalar, saldırılar, siyasi-teknolojik gelişmeler, ekonomik sorunlar gibi büyük ölçüdeki insanı etkileyen dönemlerdir (Coşkun, 2020, ss.278-279). Afetlerin kendilerine özgü farklılıkları bulunmakta, afet haberciliğinin alt dallarının içerisinde deprem haberciliğinin bulunması gerekmektedir. Gazeteci kriz dönemlerinde önemli ölçüde içerik üretmekte, kamuoyuna aktarmakta, krizlerle ilgili ilk anlara tanık olmaktadır. Gazetecinin sahada olması ve sahada haber toplama işini doğru ve güvenilir şekilde yapması son derece önemlidir (Maden, 2023, s.413).

Gazetecilerin sağlıklı şekilde afet haberciliğini sürdürmesinde çeşitli engeller bulunmaktadır. İnsan ve ekipman kısıtlılığı, enerji, iletişim kesintileri, hastalığa yakalanma, gıda temini gibi sorunlar ilk aşamada değerlendirilmektedir (Puente ve diğerleri, 2013, s.1898). Afet sonucu oluşabilecek zararın aza indirilmesi ve müdahalede bulunma konularında gazeteciler eğitim almalıdır (Kadioğlu ve Özdamar, 2008, s.12). Gazetecinin afet bölgesine nasıl gideceği, gitmeden önce hangi hazırlıkları yapması gerektiği, hangi ekipmanları götürmesi gerektiği gibi soruların cevabını bilmesi ve bölgede karşılaşılabileceklerine karşı fiziki ve psikolojik dayanıklılığının olması gerekmektedir (Maden, 2023, s.411). Ancak gazetecilik yaşamında iniş ve çıkışlar, sevinçler ve üzüntüler, aniden çıkan krizler olağandır. Gazetecilik bu anlamda psikolojik rahatsızlıkları geliştirmeye yatkın bir meslektir. Travmatik olan ve şiddet içeren olayları haberleştiren gazeteciler depresyon ve 'travma sonrası stres bozukluğu' (TSSB) yaşayabilmektedir. Sorunlarını işverenleriyle paylaşmadıkları, çok azının profesyonel yardıma ulaşabildiği, alkol ve madde kullanımı, iş görmemezlik gibi süreçler yaşadıkları belirlenmiştir (Apak, 2021, s.331; Atalay, 2017, s.30). Gazeteciler tanık olmanın yanı sıra trajedinin, afetin kurbanı da olabilmektedir (Puente ve diğerleri, 2013, s. 1898). Haberleştirdikleri trajik olaylar sırasında çoğunlukla dolaylı/ikincil travmatik stres yaşamaktadır.

Doğal afetlerle ilgili haber yaparken hikâyelerin parçası konumunda bulunmaları, profesyonellikleri ile etik değerleri arasında çatışma yaşamalarına sebep olabilmektedir.

(Gönden ve Şafak, 2022, s.145). Etik yaklaşımlarını engelleyen başka bir faktör de bilgiyi ilk duyuran kanal olma adına ticari kaygıları üst sıralarda tutabilmeleri ve krizi fırsata çevirme adına etik değerleri ihmal edebilmeleridir (Demir ve Balcı, 2019, s.54).

Gazetecilerin kriz anında nasıl bir yol izleyeceğini öngörmek, krize yönelik hazırlıklar yapmayan ve ticari kaygının yoğun olduğu ortamlarda çok mümkün görünmemektedir. Gazetecinin afet sırasındaki kendi konumu, durumu, medya kurumunun yaklaşımları, etik değerler, ticari kaygılar gibi pek çok unsur kriz döneminde afet haberciliğinin dinamiklerine etki edebilmektedir.

2. Amaç ve Yöntem

Çalışmanın genel amacı Kahramanmaraş merkezli depremlerin etkilediği 11 ildeki gazetecilerin afet sırasında ve sonrasında yaşadıkları sorunlar eşliğinde afet haberciliğine ilişkin deneyimlerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaç sorularına yanıt aranmıştır:

- Gazetecilerin medyaya/ çalıştıkları sektöre dair bilinç düzeyi nedir?
- Afete hazırlık durumları ve farkındalıkları nedir?
- Afet eğitimine ilişkin değerlendirmelerini nelerdir?
- Etik ilkelere ilişkin yaklaşımları nasıldır?
- Deprem sırası ve sonrasındaki psikolojik sorunları ve dayanıklılık hikayelerini nasıl sunmaktadırlar?

2.1. Araştırma deseni

Çalışmadaki araştırma deseni olgu bilim (fenomenoloji)dir. Olgu bilim araştırmalarında yaşantılar ve anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla veriyi kavramsallaştırmak için temalar oluşturulmakta ve sonuçlar betimsel analizle sunulmaktadır. Sık sık doğrudan alıntılara yer verilen bu araştırma deseninde ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde bulgular yorumlanmaktadır (Creswell, 2013).

2.2. Araştırma grubu

Çalışmada olasılıklı olmayan örneklem türlerinden biri olan amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örneklem, örneklemin çalışmanın amacına uygun seçildiği örneklem türüdür. Amaçlı örneklem türlerinden "maksimum çeşitlilikli örneklem" örnekleme tercih edilmiştir. Çünkü araştırmada amaç aynı durumu yaşayan ancak farklı özelliklerdeki bireylerin deneyimini ortaya koymaktır. Bu örneklem türünde problemle alakalı kendi içinde benzer, değişken ve farklı durumları içeren öğelerin bir araya toplanması söz konusudur (Grix, 2010). Örneklem seçiminde göz önünde bulundurulmuş temel amaç görüşülen gazetecilerin doğrudan deprem deneyimini yaşamış olmaları ve dağılımın mümkün olduğunca depremden etkilenen 11 farklı il içinde gerçekleşmesidir. Çalışma grubu depremin yaşandığı ilde afet öncesi çalışmış, afet sonrasında da çalışmaya devam etmiştir. Katılımcılar ulusal televizyon ve gazetecileri, yerel televizyon ve gazete muhabirleri, haber ajanslarının il muhabirleri ve internet sitelerinde görev yapan gazetecilerden oluşturmaktadır. Her ilden 5'er adet olmak üzere toplam 55 gazeteci çalışmaya dâhil edilmiştir.

2.3. Veri toplama süreci

Çalışma kapsamında alanyazına dayanarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme soruları iletişim çalışmaları alanında uzman olan 2 kişiye gönderilmiş ve onların onayı sonrasında

netleştirilmiştir. Katılımcıların 54'ü mail yoluyla soruları cevaplamış, 1'i ise telefonla görüşülerek sek kaydı alınıp cevapları sağlanmıştır. Ek sorular kimi zaman yeniden görüşme yoluyla kimi zaman da telefon aracılığıyla sorulmuştur. Veriler 2024 Haziran-Temmuz aralığında 2 ay boyunca toplanmış, daha sonra analiz aşamasına geçilmiştir.

2.4. Verilerin analiz edilmesi

Öncelikle çalışmanın amacı doğrultusunda alanyazın çerçevesinde temalar belirlenmiş, bu temalara dayalı olarak oluşturulan görüşme soruları kullanılarak gazetecilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler sonucu elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi çerçevesinde tematik analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Tematik analiz nitel verilere dayanarak örüntüler (temalar) meydana getirme, bu örüntüleri anlamlandırma ve raporlama süreçlerinden oluşan nitel veri analiz etme tekniklerine verilen genel isimdir (Braun ve Clarke, 2021).

Alanyazından hareketle belirlenen alt amaç soruları doğrultusunda 9 ana tema belirlenmiştir: "Gazetecilerin medyanın işlevine yönelik düşünceleri", "medyanın gündem belirleme gücü hakkındaki düşünceleri", "Türkiye'deki deprem gerçeğine ilişkin algıları/deprem hazırlıkları", "afet bölgesindeki gazetecilerin afete hazırlığı", "afet haberciliği eğitimine dair değerlendirmeleri", "afet dönemlerinde etik ilkelerin uygulanma çabası", "deprem anındaki ilk tepkileri", "deprem sonrası yaşadıkları/dayanıklılık hikayeleri" ve "afet sonrası travma ve ruhsal durumları" belirlenen ana temalardır. Söz konusu temalar "gazetecilerin medyaya/ çalıştıkları sektöre dair bilinç düzeyini anlama", "afete hazırlık durumlarına ilişkin veriler elde etme", "afet eğitimine ilişkin değerlendirmelerini öğrenme", "etik ilkelere ilişkin yaklaşımlarını anlama ve son olarak deprem sırası ve sonrasındaki psikolojik sorunlarını ve dayanıklılık hikayelerini öğrenme"yi amaçlamaktadır.

2.5. Geçerlilik ve güvenilirlik

Temalar oluşturulurken geniş bir alanyazın taraması yapılmış ve temaların çalışmanın amacına uygunluğu esas alınmıştır. Görülme soruları alanında uzman iki kişinin görüşü alınarak şekillendirilmiştir. Nitel araştırmalarda veriler birbirini tekrarladığında veri doygunluğunun sağlandığı kabul edilmektedir (Mwita, 2022). Dolayısıyla veri doygunluğu sağlandığında sorular tamamlanmıştır.

2.6. Etik bağlam

Çalışma kapsamında sorulacak sorular Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'nun 03.06.2024 tarihli 484712 sayılı kararı kapsamında etik kurul izni alındıktan sonra gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde önce katılımcıların demografik bilgilerine yer verilmiş, daha sonra da çalışma kapsamındaki temalara dair bulgular özetlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların demografik özellikleri

	İl	Kurum	Tecrübe	Eğitim	Cinsiyet	Yaş	Medeni Hal / Çocuk sayısı
K1	Adana	AA	9 yıl	Lisans	Erkek	32	Bekar(-)
K2	Adana	Gazette Gazetesi	10 yıl	Lisans	Erkek	32	Evli (2)
K3	Adana	DHA	12 yıl	Lise	Erkek	31	Bekar (-)
K4	Adana	İLKHA	2 yıl	Ön lisans	Erkek	38	Evli (2)
K5	Adana	Koza TV	17 yıl	Ön Lisans	Kadın	39	Evli (1)
K6	Adıyaman	İHA	14 yıl	Lise	Erkek	32	Bekar (1)
K7	Adıyaman	İHA	26 yıl	Lisans	Erkek	46	Evli (2)
K8	Adıyaman	AA	16 yıl	Ön lisans	Erkek	33	Evli (2)
K9	Adıyaman	Gözde TV	2 yıl	Lise	Kadın	28	Bekar (-)
K10	Adıyaman	Günebakış Gazetesi	3 yıl	Lisans	Kadın	35	Bekar (-)
K11	Diyarbakır	NTV	28 yıl	Lise	Erkek	53	Evli (1)
K12	Diyarbakır	Güneydoğu Ekpress Gazetesi	5 yıl	Lisans	Kadın	28	Bekar (-)
K13	Diyarbakır	AA	26 yıl	Lise	Erkek	46	Bekar (2)
K14	Diyarbakır	DHA	5 yıl	Ön lisans	Erkek	27	Evli (-)
K15	Diyarbakır	İHA	5 yıl	Lisans	Erkek	32	Bekar (-)
K16	Elazığ	AA	10 yıl	Lisans	Erkek	34	Evli (1)
K17	Elazığ	Günişığı Gazetesi	19 yıl	Ön lisans	Erkek	47	Evli (2)
K18	Elazığ	Günişığı Gazetesi	11 yıl	Lise	Kadın	37	Evli (1)
K19	Elazığ	İHA	6 yıl	Lisans	Erkek	30	Bekar (-)
K20	Elazığ	Fırat Gazetesi	19 yıl	Ön lisans	Erkek	46	Evli (2)
K21	Gaziantep	DHA	12 yıl	Lisans	Erkek	38	Evli (2)
K22	Gaziantep	Gazete 27	10 yıl	Lisans	Erkek	35	Evli (1)
K23	Gaziantep	AA	15 yıl	Lisans	Erkek	37	Evli (-)
K24	Gaziantep	GRTV	15 yıl	Ön lisans	Erkek	43	Evli (3)
K25	Gaziantep	İHA	9 yıl	Lisans	Erkek	32	Evli (1)
K26	Hatay	İHA	24 yıl	Lise	Erkek	42	Evli (1)
K27	Hatay	Hatay TV	12 yıl	Lise	Erkek	53	Evli (2)
K28	Hatay	Söz Gazetesi	14 yıl	Ön lisans	Erkek	50	Evli (3)
K29	Hatay	AA	16 yıl	Lisans	Kadın	34	Evli (1)
K30	Hatay	AA	9 yıl	Ön lisans	Erkek	29	Bekar (-)
K31	Kahramanmaraş	AA	8 yıl	Lisans	Erkek	28	Evli (-)
K32	Kahramanmaraş	AA	9 yıl	Lise	Erkek	28	Bekar (-)
K33	Kahramanmaraş	Haberhanesi Gazetesi	13 yıl	Ön lisans	Erkek	35	Bekar (-)
K34	Kahramanmaraş	İHA	5 yıl	Lisans	Erkek	29	Bekar (-)
K35	Kahramanmaraş	DHA	20 yıl	Ön lisans	Erkek	43	Evli (2)
K36	Kilis	Kent Gazetesi	34 yıl	Lise	Erkek	47	Evli (3)
K37	Kilis	AA	12 yıl	Lisans	Erkek	44	Evli (2)
K38	Kilis	Kilistebugün.com	22 yıl	Ön lisans	Erkek	49	Evli (3)
K39	Kilis	Vizyon Havadis Gazetesi	24 yıl	Ortaokul	Erkek	44	Evli (-)
K40	Kilis	İHA	6 yıl	Ön lisans	Erkek	26	Bekar (-)
K41	Malatya	İHA	24 yıl	Lise	Erkek	41	Evli (2)
K42	Malatya	Net Haber Gazetesi	5 yıl	Ön lisans	Kadın	3	Bekar (-)
K43	Malatya	HaberTürk	24 yıl	Lisans	Erkek	39	Evli (-)
K44	Malatya	AA	13 yıl	Lisans	Erkek	39	Bekar (-)
K45	Malatya	Net Haber	8 yıl	Lisans	Erkek	34	Bekar (-)
K46	Osmaniye	DHA	25 yıl	Ön lisans	Erkek	44	Evli (1)
K47	Osmaniye	İHA	17 yıl	Lisans	Erkek	32	Bekar (-)
K48	Osmaniye	AA	24 yıl	Lisans	Erkek	42	Evli (2)
K49	Osmaniye	Radyo 80	29 yıl	Lisans	Erkek	47	Evli (3)
K50	Osmaniye	Akdeniz Gazetesi	24 yıl	Lise	Erkek	49	Evli (2)
K51	Şanlıurfa	İHA	12 yıl	Lisans	Erkek	32	Evli (2)
K52	Şanlıurfa	DHA	28 yıl	Ön lisans	Erkek	50	Evli (2)
K53	Şanlıurfa	AA	20 yıl	Lisans	Erkek	39	Evli (2)
K54	Şanlıurfa	GAP Haberleri	15 yıl	Lise	Erkek	40	Evli (6)
K55	Şanlıurfa	Urfanatik Gazetesi	6 yıl	Lise	Erkek	26	Bekar (-)

Katılımcılar "K" ifadesine numara eklenerek adlandırılmıştır. Katılımcıların 7s'i kadın, 48'ü ise erkektir. Kadın oranı yüzde 12,72, erkek oranı 87,28'dir. 22'si yerel gazete ve TV, 13'ü Anadolu Ajansı, 11'i İhlas Haber Ajansı, 6'sı Demirören Haber Ajansı, 2'si ulusal gazete ve TV'lerin il temsilcisi ve 1'i İlke Haber Ajansı'nda çalışmaktadır. Katılımcıların yüzde 31'i haber ajansları muhabirleri, yüzde 39,9'ü yerel gazeteciler, yüzde 3,63'ü ulusal gazete ve TV muhabirleridir.

Eğitim seviyeleri değerlendirildiğinde, 24'ü lisans mezunu, 16'ü ön lisans, 14'ü lise ve 1'i ise ortaokulu mezundur. Lisans mezunu katılımcıların 23'ü iletişim fakültesindeki herhangi bir bölümden mezun olmuştur. Hiçbiri yüksek lisans ve doktora eğitimi almamıştır. 36'sı evlidir, yaş aralıkları ise 26 ila 53 arasında değişmektedir. 31'inin çocuğu bulunmaktadır.

Katılımcıların 14'ü, 2000 ve öncesinde mesleğe başlamıştır ve bunların mesleki tecrübesi 24 yıl civarındadır. Katılımcıların mesleki tecrübeleri 2 ila 34 yıl arasında değişmektedir.

Soruların ana temaları "medyaya yönelik düşünceleri", "medyanın gündem belirleme gücü hakkında düşünceleri", "Türkiye'deki deprem gerçeği algıları ve deprem hazırlıkları", "afete hazırlıkları", "afet haberciliği eğitimine dair değerlendirmeleri", "afet dönemlerinde etik ilkelerin uygulanma çabası", "deprem anındaki ilk tepkileri", "deprem sonrası yaşadıkları ve dayanıklılık hikâyeleri", "afet sonrası travma ve ruhsal durumları" şeklindedir.

3.1. Medyanın İşlevine Yönelik Düşünceleri

Medyanın etkilerinin gazeteciler tarafından nasıl algılandığı ve kendilerini nasıl konumlandıkları önemlidir. Medyanın toplumu doğru bilgilendirme, bilgileri zamanında iletme, kanıtlanmamış bilgileri halka sunmama gibi işlevleri bulunmaktadır (Güler, 2013, s.4; Kadioğlu ve Özdamar, 2008, s.232). Söz konusu işlevler afet zamanlarında daha hayati hale gelmektedir. Alanyazında vurgulanan işlevlerin afet hali içerisinde nasıl algılandığına ilişkin katılımcılardan görüş alınmıştır.

Medyanın işlevine yönelik düşünceleri değerlendirdiğinde 53 katılımcının 27'si "etkin ve hızlı iletişim" konusunda olumlu etkileri olduğunu vurgulamıştır. 16'sı "bilgilendirme ve haber verme işlevi"ne vurgu yaparken, 7'si "haber verme, bilgilendirme, eğlence ve boş zaman değerlendirme" özelliklerine değinmiştir. 1'i bireylerin kendini ifade etmelerini kolaylaştırdığını belirtirken, 1'i toplumu yozlaştırdığına vurgu yapmıştır. 1'i de kullanım amacına göre olumlu ve olumsuz etkilerinin bulunduğunu belirtmiştir.

Diyarbakır ve çevre illerde yaşanan olayları ulusala taşıyan K11, televizyon ve internetin ön plana çıktığını belirterek, bu araçların çok kısa zamanda kitlelere ulaşan etkili araçlar olduğunu vurgulamıştır. Sosyal medya çift yönlü iletişimi kolay hale getirirken radyo, tv, gazete gibi araçlar görece tek yönlü bir iletişim kanalı sunduğundan dolayı etkileşim oranlarının daha düşük olduğu alanyazında da vurgulanmaktadır (Soydan ve Alpaslan, 2014, ss.61-62).

Benzer şekilde Elazığ'daki K20 medyayı dönemine göre bir devrim olarak görmektedir. Bir yerel gazeteci olan K20 internetin de çok faydalı olduğuna işaret etmiş ve şunları kaydetmiştir:

"Medya tekniklerine ve özelliklerine göre geniş kitlelere ulaşma imkânı sunar. Bilgiyi hızla yayma, fikir alışverişi yapma konusunda önemli rol oynamaktadır."

Gaziantep'te haber ajansı muhabiri K21 medyanın topluma yön verdiğini, toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulayarak şunları söylemiştir:

"Medyanın temel fonksiyonları haber verme, eğlendirme ve bilinçlendirmedir. Bir muhabir olarak benim için medyanın en önemli işlevi haber verme ve toplumu bilgilendirmedir."

Hatay'daki muhabir K28 medyanın yaşamın en önemli unsuru olduğunu ifade ederek, "*Medya dayanışmayı ve samimiyeti artırır*" ifadelerini kullanmıştır. Benzer şekilde Ergin Çağatay (2024, s.166), medyanın toplumu psikolojik olarak destekleme noktasında vatandaşlar ve kurumlar arasında köprü görevi üstlenebileceğine işaret etmektedir.

Kahramanmaraş'ta muhabir K34 medyanın teknoloji çağı olarak belirtilen çağımızda öneminin giderek arttığına değinmiştir. Kişilerin haber alma hürriyetinde medyanın hayati rol üstlendiğini ve öne çıkan işlevinin haber verme işlevi olduğunu eklemiştir.

Kilis'te muhabir K40 ise medyanın bilgi yayma, kamu bilincini arttırma, demokratik süreçlere katılımı teşvik ettiğini, en önemli işlevinin bilgi yaymak olduğunu vurgulamıştır.

Özetle katılımcılar medyanın özellikle haber verme, gündem belirleme, bilgilendirme işlevlerini vurgulamışlardır. Benzer şekilde Kılıç (2014, s.29) medyanın toplumsal statüsüne bakmaksızın çok sayıdaki insana aynı anda sürekli ve düzenli olarak eşzamanlı içerikler sunduğunu, iletilerin kamusal olduğunu, toplumu ikna etme çabasının bulunduğunu anlatmaktadır. Katılımcıların görüşü de bunu desteklemektedir.

3.2. Medyanın Gündem Belirleme Gücü Hakkında Düşünceleri

Medyanın gündem belirleme gücü iletişim çalışmalarında derinlikli bir şekilde ele alınmaktadır. Bu yaklaşım medyanın haberleri sunuş yoluyla halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlediğini ileri sürmektedir (Yüksel, 2001). "Gündem belirleme" gücü olan medyanın bu işlevi konusunda gazetecilerin farkındalıklarını anlamak adına alanyazından da etkilenecek bu tema oluşturulmuştur.

55 katılımcının 54'ü medyanın gündemi belirlediğini belirtirken sadece biri kararsızdır. Bu bilgi doğrultusunda gazetecilerin çalıştıkları kurumların gündemi belirlediğini düşündükleri söylenebilir. Dolayısıyla bu bulgular gazetecilerin bilinçli ve farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Adana'daki yerel gazete muhabiri K2 medyanın gündem oluşturma gücünü şu şekilde anlatmaktadır:

"Gündem oluşturmanın en etkili yolu hiç kuşkusuz medyadır. Kameranın kadraji nereyi gösteriyorsa ve işliyorsa toplum onu görüyor."

Adıyaman'da görev yapan muhabir K8, bu konuyla ilgili şu ifadeleri aktarmıştır:

"Medya insanları yayın politikaları kapsamında seçilmiş konularla ilgili bilgilendirerek belli fikirler oluşturuyor. Bu ise genel anlamda kamuoyunun gündemini şekillendiriyor."

Diyarbakır'daki muhabir K13 her türlü bilginin bulunduğu medyanın gündem belirlemesinin olağanlaştığını ve bu konudaki gücünün küçümsenemeyeceğini belirtmiştir. Benzer şekilde Elazığ'daki ajans muhabiri K16 medyanın gücüne dair, "Ülke gündemini meşgul eden bir konuyu saniyeler içerisinde farklı bir koyuya dönüştürebiliyor" demiştir.

Katılımcılar, sosyal medyanın geleneksel medyaya göre gündem belirlemede etkinliğinin fazla olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde Özmelek Taş (2019) sosyal medyanın gündem belirlemede değişimlere neden olduğuna işaret etmekte, hem hızın artması hem de dünya çapında gündem belirlemenin kolaylaşması bağlamındaki değişiklikleri vurgulamaktadır.

Örneğin, Adıyaman'daki yerel televizyon muhabiri K9 geleneksel medyaya göre sosyal medyanın gündemi belirlemedeki gücünün daha etkin olduğunu savunmuştur:

"Sosyal medyada paylaşılan haberler daha çok insana ulaşabiliyor ve insanlar kendilerini sosyal medyada daha rahat hissettikleri için burada yorumlar yapıyor. Bu da sosyal medyada tartışma yaratarak gündemi belirleyebiliyor."

Malatya'daki ajans muhabiri K41 medyanın bilinen 4'üncü kuvvetinin birinci kuvvet olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir ve özellikle teknolojinin hızla geliştiği bir süreçte sosyal medya gazeteciliğinin toplumsal olayların duyurulmasında geleneksel basın önüne geçtiğine işaret etmiştir.

Sosyal medyayla sunulan bir gündemin kısa bir sürede değişebildiğini ve yanlış bilgilerin kamuoyunun gündemini meşgul edebildiğini dile getiren katılımcılar, toplumun sosyal

medyadaki içerikleri geleneksel medyada teyit ettiğini öngörmektedir. Bazen ise sosyal medyanın oluşturduğu bir gündem geleneksel medyanın gündeminin oluşumuna, değişimine neden olmaktadır.

Bu durumla ilgili Hatay'daki yerel gazete muhabiri K26, şunları söylemiştir:

"Sosyal medya üzerinden bir anlık gündem oluşuyor. Ancak daha doğru bilgiler elde edilmesi sebebiyle, TV ve gazetenin gündemin doğruluğuna ilişkin ikna gücü fazladır."

Kahramanmaraş'taki ajans muhabiri K31 ise şunları paylaşmıştır:

"Sosyal medya gündem belirlemede çok korkunç bir seviyeye ulaşmış durumda. Bir sosyal medya platformu üzerinden kirli bilginin tüm kamuoyuna yayılması anlık ve saniyeliktir. Buda doğru olmayan bir bilginin insanlar arasında yayılımına ve kaosa neden olabiliyor."

Yüksel (2001), medyanın kamunun ne düşeceğini değil, daha çok ne hakkında düşüneceğini belirlemedeki başarısını ön gerçek kabul ettiğini, medyanın kamunun gündemindeki konuları düzenlediğini vurgulamaktadır. Güngör (2018, s. 380) de haberlerin seçiminde, basın kuruluşlarında görev alan muhabirler, editörler, haber müdürleri olabilen eşik bekçiliğinin rolünün belirleyiciliğine dikkat çekmiştir. Katılımcılar da benzer şekilde gündem belirlemede medyanın gücünü vurgulamış, ek olarak sosyal medyanın bu konuda giderek artan rolüne dikkat çekmişler, dezenformasyon konusunda yaşanabilecek sorunlara işaret etmişlerdir.

3.2. Türkiye'deki Deprem Gerçeği Algıları ve Deprem Hazırlıkları

Alanyazın değerlendirildiğinde afet sırasında ve sonrasında neler yaşandığına ilişkin alanyazın derin olmasına rağmen afet öncesi yapılan hazırlık çalışmalarına ilişkin alanyazın kısıtlıdır. Habercilik bağlamında da afet olmayan dönemde risk azaltma konularına ilişkin haberler az yer almakta ya da hiç yer almamaktadır. Gazetecilerin afet eğitimi de gündeme sık gelmemektedir (NIDM, 2014, s.3). Medya kurumunun habercileri afet haberciliğine hazırlama zorunluluğu olduğu gibi medyanın da afet öncesinde halkı eğitme sorumluluğu bulunmaktadır (Tiwari ve Pillai, 2024, ss.23-24). Bu bağlamda katılımcıların Türkiye'deki deprem gerçeği ve buna bağlı hazırlıklarına ilişkin algılarının belirlenmesi önemli görülmüş ve bir tema olarak işlenmiştir.

Alanyazını destekler şekilde katılımcıların 51'i afet ve türleri hakkında bilgisinin bulunduğunu, 4'ü ise bulunmadığını bildirmiştir.

Adıyaman'daki K7 afet ve türleri hakkında az bir oranda bilgisinin bulunduğunu fakat birçok afette görev aldığını belirtmektedir. 6 Şubat depreminden önce çeşitli doğal afetler ile ilgili haberler yaptığını ve haberlerde uzman görüşlerine yer verdiğini ifade eden katılımcı, bilgisinin onların söyledikleriyle kısıtlı olduğunu ve derinlemesine bilgi sahibi olmadığını belirtirken, Diyarbakır'daki K14 hemen hemen tüm afetleri yaşadığını, afetlerle ilgili bilgilerinin bulunduğunu aktarmıştır.

Elazığ'daki yerel gazete muhabiri K20 ise şöyle konuşmuştur:

"Afet ve türlerini acı tecrübelerle yaşayarak öğreniyorum. Özellikle deprem afetini. Yaşadığım şehrin bir deprem fayının üzerinde bulunduğunu bilmekten öte bir bilgiye sahip değildim. Ancak 24 Ocak 2020Elâzığ depremi beni araştırmaya, bilgi edinmeye mecbur kıldı. Bir yer bilimci kadar olmasa da deprem afetine ilişkin fikir üretecek donanıma sahip olduğumu düşünüyorum."

Hatay'daki K27 ise soruyu şöyle cevaplamıştır:

"Afet ve afet türleri konusunda haberlerde uzmanlarla yaptığımız görüşmeler ve yaşanan afetlerde sahada yaptığımız görevler neticesinde detaylı bilgim oluştu. Özellikle 6 Şubat

depremi öncesi Hatay Jeoloji Mühendisleri Odası'nın uyarıcı açıklamalarını haber yapan bir basın emekçisi olarak o uyarıların ne denli doğru olduğunu yaşayarak öğrendik."

Adıyaman'daki K28 ise afet türleriyle ilgili kurumların yaptığı kısa eğitim ve tatbikatların ardından bilgilerinin oluştuğunu, Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu bilgisinin hafızalarında yer edindiğini belirtmiş ve eklemiştir: "*Depremler, Türkiye'nin gerçeğidir.*"

Gazetecilerin afet dönemlerinde hazırlıklı, eğitilmiş ve tedbirli olması gerekmekte, bu durum afet sonucu oluşabilecek zararın aza indirilmesinde önem arz etmektedir (Kadioğlu ve Özdamar, 2008, s.12). Katılımcılar ise afet ve türleri hakkındaki bilgileri haber takip süreçlerinde karşılaştıkları ve çalıştıkları afet süreçlerinde edinmektedir. Yangın, sel, orman yangınları ve depremleri, tecrübe edinerek bilgi sahibi oldukları, bu konuda eğitim almadıkları söylenebilir.

3.3. Afet Bölgesindeki Gazetecilerin Afete Hazırlığı

Afet bölgesi özelinde hazırlıkların bulunması da önemlidir. Türkiye'nin deprem haritasının, hangi fay hatlarının hangi illerde bulunduğu bilinmesi, buna yönelik hazırlıkların yapılması, söz konusu illerin duyarlılığının artırılması karşılaşılabilecek zararı en aza indirme noktasında son derece önemlidir. Afetlerde ve krizlerde genellikle afet sonrasında kurulan acil durum organizasyonları işlevseldir ancak konuya dair çalışmalar 2000'li yıllardan sonra dünyada yaşanan pek çok dramatik olaydan sonra farklı biçimlerde ele alınmak zorunda kalmıştır. Ülkemizde de 1999 Büyük Marmara Depremi'nden sonra "*Afet Yönetimi*" kavramı daha çok duyulur hale gelmiştir (Yaman, 2021, s.19). Afet bölgesi özelindeki hazırlıklar da önemli bir tema olarak belirmiştir.

Katılımcıların 29'u hazırlık çalışmalarının bulunduğunu ve 26'nın ise olmadığını belirtmiştir. Örneğin Şanlıurfa'daki K55, hem kendisinin hem de meslektaşlarının hazır olmadığını belirtmiştir. Malatya'daki ulusal bir gazeteci K43, depreme hazırlıklarının olmadığını, uzmanlardan aldıkları bilgilerle bir şeyler yapmaya çalıştıklarını ancak bunun yeterli olmadığını ifade etmiş ve eklemiştir: "*Alabildiğimiz tek önlem depreme dayanıklı yeni bir binada oturmak oldu.*"

Kahramanmaraş'taki yerel bir gazetenin muhabiri K33, depreme ofiste yakalandığından bahsederek, şunları söylemiştir:

"10 saniye içerisinde ofisimin bulunduğu bina yıkıldı. Bin değil on bin tane tedbir alsak da bina ve zemin depreme dayanıklı değilse sadece kaderin size nasıl cevap vereceğini izliyorsunuz. Üzerime 10 katlı bir bina yıkıldı, ben sağ olarak kurtuldum. Allah bana hayatımda ikinci bir şans verdi."

Hatay'daki K27, hazırlık ve tedbirlere ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

"Yaşadığım şehir Hatay, tam da fay hattının üzerindeydi. Şimdi Hatay'dan eser kalmadı. Şehir merkezi koskoca bir tarlayı andırıyor. Sadece deprem için değil diğer afetler içinde tedbir almıştık ama felaket sonrası o kadar çok ekşiğimiz varmış, onları öğrendik. Büyük kayıplarımızla birlikte bunu öğrendik."

Hatay'daki K29 şunları paylaşmıştır:

"Tek tedbirim beton binalardan uzak durmak, hem de uzun bir süre... 6 Şubat'tan beri ailemle yaşamımı konteynerde sürdürüyorum, bunu tedbir olarak görüyorum."

Elazığ'daki K17, birçok deprem yaşadığına dikkati çekmiştir:

"1999 Marmara depremi, 2020 Elâzığ-Sivrice ve son olarak asrın felaketleri, Kahramanmaraş depremlerini yaşayarak tecrübe edindim. Deprem uzmanlarıyla yapmış olduğum haberlerde afetlerle ilgili daha çok bilgi sahibi oldum. Mesleğimizi sürdürdüğümüz şehir bir fay hattında ya da yakın noktada. Tabii depremde, hayatların bir anda değişimine şahit olduk."

Özetle katılımcıların çoğunun deprem gibi afetlere hazırlığı bulunmamaktadır. Gazetecilerin sahadaki çalışmalarının ardından depremde yaşam alanları olan bina ve yapıların sağlam olması yönünde bir tedbir alınması konusunda gazetecilerin fikir birliği ortaya çıkmıştır. Ancak böyle olursa gazeteci deprem sonrası mesleğine sağlıklı bir şekilde devam edebilecektir.

3.4. Gazetecilerin Afet Haberciliği Eğitimine Dair Değerlendirmeleri

Afetler gazetecileri yeni ve esnek çalışma yöntemlerine zorlayabilmektedir. Doğal afetler haberleştirilirken bilgiye erişimin kısıtlanması, iletişim engelleri, etik ikilemler, duygusal ve psikolojik tepkilerin yönetilmesi son derece zor olabilmektedir (Puente ve diğerleri, 2013). Afetlerin akut aşamalarındaki pratik çalışma koşullarına ve gazetecilerin bu durumla baş etme yöntemlerine ışık tutan çalışma sayısı sınırlıdır (Salam ve Khan, 2020). Afet haberciliği eğitimi bu anlamda son derece gerekli olmasına rağmen bu eğitimi veren kurumların azlığı ve çalışmaların sınırlılığı bu temanın oluşturulmasında etkili olmuştur.

Bu bağlamda katılımcılara afet haberciliği eğitimine ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcılardan 46'sinin afet haberciliğiyle ilgili eğitimi bulunmamaktadır. Katılımcıların sadece 9'u afet haberciliğiyle ilgili çalıştıkları kurumlarca eğitim almıştır.

Kilis'teki K40, şu görüşleri dile getirmiştir:

"Bir haber üretim pratiği olan afet haberciliğinin amacı kamuoyunu bilgilendirmek, acil durumlarda harekete geçmeye teşvik etmek ve kriz yönetimine katkıda bulunmak. Haber kaynakları bu tür olayları haberleştirirken doğruluk, zamanlılık, tarafsızlık ve aleniyet gibi gazetecilik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmalıdır ve bunu uygulamalıdır."

Malatya'daki K45, afet haberciliğiyle ilgili şunları belirtmektedir:

"Haber değeri taşıyan bir afetin meydana gelmesi durumunda, gazeteciler halkı bilgilendirmekle sorumludur. Afet haberciliği, doğru kaynaklardan gelen bilgilerin toplanması, doğrulanması ve halka ulaştırılması sürecini içermektedir. Bu süreçte gazetecilerin tarafsızlık, doğruluk ve duyarlılık prensiplerine uygun davranmasını önemli görüyorum. Bende buna uyuyorum."

Şanlıurfa'daki K53, şunları kaydetmiştir:

"Afeti kamuoyuna duyuran en önemli basın kuruluşlarından birisinde çalışıyorum. Kurumum bünyesinde savaş muhabirliği eğitimi aldım. Bu kapsamda afet haberlerine ilişkin farklı uygulamaları teorik olarak yaptım. Afet anlarında özellikle paniğe yol açacak haberlerden uzak duruyoruz. Tedbir alınması gereken konularda kısa sürede kamuoyuna haberler ulaştırarak afetin etkilerini azaltmaya çalışıyoruz."

Afetlerde toplumun doğru bilgilendirilmesinde baş aktörlerden olan medyaya önemli sorumluluklar düşmektedir (Budak, 2023; Boztepe Taşkiran, 2023). Katılımcılar da bunu çeşitli ifadelerle doğrulamışlardır. Örneğin Adıyaman'daki AA muhabiri K8, şunları kaydetmiştir:

"Medya afetlerde hayati önem taşımaktadır. Medya afet yaşanmadan önce toplumu bilinçlendirme, eğitme işlevleri göstermektedir. Afet sonrasında ise yardımların ulaştırılması, toplumun örgütlenmesi ve yerleştirilmesinde katkılar sağlamaktadır."

Benzer şekilde Adana'daki K4, medyanın afette önemli bir rolü olduğuna işaret etmektedir.

"Afet bölgesine uzak yerlerin olayı veya yaşananları görmemesine rağmen, olaya tanıklık etmesi ve anlaması açısından medya önemlidir. Bu iletişimi sağlayan araçların, izlenme seviyesi, süresi ve ilgi çekebilme kapasitesinden çok, gerçeklik ve bilgilendirme kaygısı taşımaları önemlidir"

Özetle katılımcıların tanımları ve görüşmeler, afet haberciliğinin kamuoyunu bilgilendirme, kriz yönetimine katkı sağlama, paniği önleme gibi kritik işlevlerini ortaya koymaktadır. Gazetecilerin etkin bir şekilde eğitilmesi, medyanın doğru kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

3.5. Afet Dönemlerinde Etik İlkelerin Uygulanma Çabası

Etik ilkelerin uygulanması, afet haberciliğinin vazgeçilmez koşullarındandır. Bilgi hızlı ve güvenli bir şekilde kitlelere ulaşırken afetler daha az zararla atlatılabilmekte ancak bilginin yanlış, yanıltıcı ya da zarar verici şekilde paylaşımı toplum için tehdit oluşturmakta, özellikle sosyal medya bu anlamda risk taşımaktadır (Usta ve Yükseler, 2021, s. 255). Dolayısıyla alanyazından hareketle "afet dönemlerinde etik ilkelerin uygulanma çabası" şeklinde yeni bir tema oluşturulmuştur.

Gazeteciler, afet dönemlerinde etik ilkelerin uygulanması noktasında kendi geliştirdikleri bazı mekanizmaları uyguladıklarını belirtmiştir.

Adıyaman'daki K6, ilkesel bağlamda doğruluğu ön planda tuttuğunu bildirmektedir:

"Ne olursa olsun olayı teyit etmeden hiçbir şekilde haberi yazmam ve bunu yayınlamam. Benim için doğruluk ve netlik önemlidir. Asayiş-adliye muhabiriyim ve bugüne kadar yazdığım pek çok olayda ilkelere bağlı kaldım."

Adıyaman'daki K7 etik açıdan mesleğini bir araç olarak gördüğünü belirtmiştir. Gazeteciliğin iyile kötünün, adalet ile adaletsizliğin, ahlak ile ahlaksızlığın farkını ortaya koyan bir araç olduğunu vurgulamış, haberin kamu yararını gözetmesi gerektiğini, etiğin tam da bu anlamda önemli olduğunu ifade etmiştir.

Olumsuz durumlarla halkı paniğe sevk etmemenin de etik çerçevede gerekli olduğuna işaret eden Diyarbakır'daki K11, kamu yararının gözetilmesinin önemine değinmiştir:

"Bir haberin toplumdaki olumlu etkisi önemli. İşimizi etik kurallar çerçevesinde yaptığımız sürece ilkeler de haliyle yerine gelmiş olur. Vicdanında önemli olduğuna inanıyorum. Gazeteci her koşul ve şartta doğru ve tarafsız olmalı, kamu yararını gözetmelidir. Özellikle de kriz dönemlerinde hassasiyet fazla olmalı. Yapacağınız bir haberin doğruluğu, tarafsızlığı, kamu yararı oldukça önemlidir."

Benzer şekilde Elazığ'daki K19 gazeteciliğin toplumu aydınlatan bir kalem olduğunu vurgulamıştır:

"Mesleğin temel etik ve ilkeleri, doğru, tarafsız, objektif, dürüst ve güvenilir olmaktır. Gazetecilerin bu ilkeleri izlemesi, toplumun bilinçlenmesini, mesleğin güvenilirliğini, haberlerin etkili şekilde iletilmesini sağlar. Kriz dönemlerinde mesleki etik konusunda kesinlikle sıkıntı yaşadığını belirtmek isterim. Özellikle bilginin teyit edilmesi noktasında büyük eksiklikler olduğunu söyleyebilirim. 'Habercilikte hız kaygısı' etik ilkeleri aksatabilmektedir."

2020 Elâzığ ve 2023 Kahramanmaraş depremlerinde mesleğini sürdüren K19, afet dönemindeki etik ilkelerinin uygulanmasındaki sorunlara işaret etmektedir.

Gaziantep'te görev yapan K25 ise, insanların kaçtığı olaylara gazetecilerin gittiğini ve bu durumun etik ilkelere uyum konusunda sorunlara neden olduğunu belirtmiştir:

"Mesleğimiz çok zor bir meslek olsa da kamu yararına yapılan bir iş olduğu için önemlidir. Yaşanan bir olayda toplumun pek çok kesimi saklanacak ya da kaçacak yer ararken biz kamuoyuna doğru ve eksiksiz bir şekilde haber iletmek için olayların merkezine doğru iğdüyle hareket ederiz. Saha çalışmaları sırasında ister istemez etik ilkelerin uygulanması noktasında sıkıntı yaşıyoruz. Bu afetin toplum üzerinde bıraktığı derin yaralardan kaynaklanabiliyor. Bu nedenle bir afetin ardından gerçeği bulmak, teyit etmek ve bunu haberleştirmek için ikili görüşmeler, ilgili kurum ve kuruluşlara danışmak gibi yöntemlere başvurabiliyoruz."

Özetle gazeteciler mesleklerini icra ederken doğruluk, tarafsızlık, objektiflik ve kamu yararını ön planda tutma çabalarını vurgulamaktadır. Afet dönemlerinde bu etik ilkelere uygun davranmanın ciddi zorluklar içerdiği görülmektedir. Afet sürecinde medyanın toplumun gözü ve kulağı olduğu ve afet süreçlerinde topluma destek sunduğu bir gerçektir (Bolat, 2023). Bununla beraber elde edilen sonuçlar gazetecilerin kriz anlarında bilgiye erişim, doğrulama ve kamuoyuna aktarma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükleri ortaya koymuştur. Bilginin hızla iletilmesi gerekliliği, zaman zaman doğruluk ve teyit süreçlerinin ihmal edilmesine yol açmakta ve bu durum, bilgi kirliliğine ve kamuoyunun yanlış bilgilendirilmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, gazetecilerin kriz ve afet dönemlerinde resmi kaynaklara erişim konusunda yaşadıkları zorluklar, doğru ve güvenilir bilginin kamuoyuna aktarılmasında önemli bir engeldir.

3.6. Gazetecilerin Deprem Anındaki İlk Tepkileri

Gazetecilerin travmatik durumlar karşısında yaşadıkları stres çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Ernur, 2024; Dworzniak, 2007; Feinstein, 2006). Dolayısıyla genellikle baskı ve stres hisseden gazetecilerin afet anındaki ilk tepkileri de deneyimlerini anlamaları bakımından önemli bir tema olarak belirlenmiştir.

Katılımcılar deprem anındaki ilk tepkilerine ilişkin detaylı bilgiler aktarmıştır. Ailelerini koruma çabaları, ilk haberleşme faaliyetleri ve deprem sonrasında kurtarma çabalarına katkıları en çok dile getirilen temalardır.

Adana'daki K1, depremin yaşandığı sırada evde uyuduğunu ve depremin ilk saniyelerinde uyandığını belirtmiştir:

"Depremi hemen ardından bana telefon geldi ve çıktım hemen elimde bulunan cihazla canlı yayın yaptım. Sonra hızlıca yıkılan binalara doğru gittim. Hem habercilik yapıyordum hem de kurtarma ekibine yardım ediyordum. Hatta ilk anlarda ışık yoktu. Kameramın ışığıyla arama kurtarma ekibiyle birlikte bir çocuk kurtardık."

Adıyaman'daki K6, haberden eve geldikten kısa bir süre sonra depreme yakalandığını anlatmaktadır:

"5 katlı binanın 1. katında otuyordum. Kaçacak durumda değildim, öleceğimi düşündüm. Elbise dolabımın köşesine çöküp bir yandan telefonumla deprem anını görüntülemeye çalıştım. Çektiğim 20 saniye süreli görüntüyü internet kesilmeden merkeze program üzerinden yolladım, sonra internet tamamen kesildi. Evin camları deprem esnasında patladı. Duvarlar yıkılmaya başladı. Öleceğimi düşündüm. O anlara ait hala görüntüler var. Ölümünden dönen gazetecilerden biriyim."

Benzer şekilde Adıyaman'daki K7, depreme ailesiyle yakalandığını belirtmektedir:

"Deprem anında bir taraftan çocuklarımı korumaya çalışırken, diğer taraftan cep telefonuyla, anı kaydetmeye çalıştım. Evin içinden çektiğim ilk görüntüleri ajans merkezine ulaştırmaya çalıştım. Ailemi güvenli bir noktaya bıraktıktan sonra şehri gezerek, görüntüler çekip, haber hazırladım."

Diyarbakır'daki K11, depremin hemen ardından kurumdaki yöneticilere durumu bildirdiğini aktarmaktadır:

"İlk anda ne olduğunu anlamaya çalıştım. Sarsıntı geçtikten sonra haber merkezini deprem konusunda bilgilendirdim. Evde bulunan ailemin iyi olduğundan emin olduktan sonra ilk görüntüleri merkeze ulaştırdım. Canlı telefon bağlantılarından sonra olay mahalline giderek (bu bir enkazın ölü olabilir, insan hareketliliğinin yaşandığı bir sokak veya arama kurtarma çalışmalarının sürdürdüğü bir yer olabilir) canlı yayın yaparak izleyicilere sıcak bilgiler vermeye çalıştım."

Elazığ'daki K20, depremle uyandığını ve ailesine sarılarak bir odada toplandıklarını anlatmıştır:

"Deprem sırasında aşağı inme imkânınız yok. Sallanan bir odanın içinde dua ederek depremin bitmesini bekledik. O anda meslek falan aklınıza gelmiyor. Öncelikle hayatta nasıl kalabilirim, kucağımdaki çocuklarla ne yapabilirim düşüncesi hâkim oluyor. Sular durulduğunda ve güvende olduğunuzda tabii mesleki dürtüler aktif oluyor. Depremde cep telefonuyla çevremde gördüğüm haber niteliğindeki olayları merkezimize ilettim."

Özetle gazeteciler öncelikle ailelerini koruma çabasına girmiş, sonrasında habercilik faaliyetlerine başlamışlardır. Bu anlarda mesleki kimlik ikinci plana düşmüştür. Habercilik yaparken kurtarma ekiplerine yardımcı olmuşlar, ailelerini güvenli yere tahliye ettikten sonra yıkılan binalara ulaşarak depremi duyurmuşlardır. Bazıları, hasar gören bürolarından ekipmanları kurtararak enkaz altında kalan yaralıları canlı yayınlara servis etmiştir. Bu durum, gazetecilik mesleğinin insanlıkla iç içe geçtiği anları yansıtmaktadır.

3.7. Deprem Sonrası Yaşadıkları ve Dayanıklılık Hikâyeleri

Gazetecilik "hikaye anlatımı" olarak değerlendirildiğinde kendilerinin de birçok hikâyeleri olduğu söylenebilir (Tokgöz, 2020; Tokgöz, 2021). Bu bağlamda özellikle afet sonrası yaşadıklarının anlaşılması bağlamında "dayanıklılık hikâyeleri" önemli bir tema olarak öne çıkmıştır. Bölgedeki gazeteciler deprem sonrası yaşadıklarını, olumsuz durumlarla başa çıkma hikâyelerini anlatmışlardır.

Adıyaman'daki K7, yaşadıkları sorunlara ilişkin şunlara değinmiştir:

"Depremde ofisimiz hasar gördü. Canlı yayın cihazı başta olmak üzere kamera, bilgisayar gibi malzemelerimizi ilk etapta ofisten alamadım. Sonra elimizdeki eksik ekipmanlarla günü kurtarmaya çalıştım. Dışardan takviye ekiplerin gelmesiyle onların malzemelerinden faydalandım. Yaklaşık 1 ay boyunca araçta yattım."

Adıyaman'daki K10, depremin ardından birçok sorun yaşandığını, ev ve iş yerlerinin ağır hasar alması nedeniyle çadırda yayın yaptıklarını ve kalacak yeri olmadığı için çadırda yaşadığını belirtmiştir. Katılımcılar iletişim sorunlarına dikkat çekmiştir. Örneğin Kahramanmaraş'taki K31, şunları aktarmıştır:

"İlk bir aylık sürede bir ekmeğe muhtaç olduğumuz durumlar oldu. Aylarca duş alamadım, günlerce uykusuz kaldım. Ancak her zaman yaşanan acıları gözümün önüne getirerek çektiğim sıkıntıların bir hiç olduğunu kendi kendime söyledim. Hiçbir zaman unutmam. Depremin ilk günü telefonu internet çeken bir arkadaşımın telefonuna 5 kişi bağlanarak haberlerimizi göndermeye çalıştık."

Kahramanmaraş'taki K32, şunları aktarmıştır:

"Depreminin ardından zorlukları her yönüyle yaşadık. Havanın soğuk olması, barınma en önemli zorluklardan biriydi. Bunun devamında insan sevdiklerini merak ediyor tabii, onlara ulaşmak istiyorsun, iletişim sorunlarının yaşandı, birçok kişi sevdikleriyle iletişim kuramadı. Baz istasyonlarının depremde yıkılan binaların üzerine yapılması felaketi daha da büyüttü."

Benzer şekilde iletişim sorununa vurgu yapan Kahramanmaraş'taki K35, depremin soğuk ve yağışlı bir günde meydana geldiğine dikkat çekmiştir:

"Havanın kötü olması barınma ve beslenme sıkıntısını beraberinde getirdi. Home ofis olarak çalışan biriyim ve gazetecilik refleksinden kaynaklı olsa gerek, evimden çıkarken tüm ekipmanlarımın yer aldığı çantamı yanıma aldım. Depremin ilk yarım saatinde telefonda bir sıkıntı yaşanmadı ama ilerleyen saatlerde oldu."

Osmaniye'deki K50 de en büyük sorunun iletişim olduğunu, internetin çekmediğini, elektriğin olmadığını, bunların ilk sıkıntılar olduğunu kaydetmiştir. Ekipman konusunda sorun yaşamadığını ifade etmiş, çekimleri yaptıktan sonra görüntü göndermekte bağlantı sorunu yaşadığına ve hava şartlarının kendilerini zorladığına dikkat çekmiştir. Çoğu gazetecinin bulunduğu barınma sorununa işaret eden Kilis'teki muhabir K38, şunları aktarmıştır:

"Hemen barınacak yer bulamadık. İlk günü arabada geçirdik. Akşam bir okula yerleştik, bir hafta orada konakladık. Elimizdeki imkânları kullandık, elbette eksiklikler oldu ama gazetecilik her şartta sürdürülen, şikâyet edilmeyen bir meslektir."

Benzer sorunlar yaşayan Kilis'teki K40, şunları belirtmektedir:

"Depremden sonra vatandaşlarda genel olarak eve girme, kapalı alanda kalma korkusu mevcuttu. Kent genelindeki boş arazileri gören vatandaşlar araçlarında kalıyorlardı. Bende araç içerisinde 20 gün, öyle alanlarda kaldım."

Yine arabada barındığına işaret eden Malatya'daki K43, soruyu şöyle cevaplamaktadır:

"Eşimle 42 gün arabada kaldık. Bu süreçte mesleğimi sürdürdüm, barınma ihtiyacımızı karşıladık. Ekipmanlarım büromuzun yıkılan duvarının altında kalmıştı, bürodan onları aldım. İstanbul'dan gelen ekibin desteğiyle daha rahat bir çalışma ortamına kavuştum."

Özetle katılımcılar ilk olarak barınma sorunlarıyla mücadele etmiştir. Ofis ve evlerin hasar görmesi nedeniyle birçok gazeteci araçlarında, çadırlarda veya geçici barınma merkezlerinde hayatlarını sürdürmüştür. Barınma sorunu, gazetecilerin kişisel yaşamlarını ve mesleki görevlerini sürdürmelerini zorlaştırmış, fiziksel olarak zorlanmışlardır ve bu durum onların psikolojik dayanıklılığını etkilemiştir. Bir diğer büyük sorun, ekipman eksiklikleridir. Deprem nedeniyle gazetecilerin ekipmanları zarar görmüş veya erişilemez hale gelmiştir. İlk etapta bu eksiklikler, geçici çözümler ve dışarıdan gelen desteklerle aşılmaya çalışılmıştır. Bu durum, gazetecilik mesleğinin adaptasyon ve esneklik gerektirdiğini göstermektedir. Depremin oluşturduğu hasarın ardından iletişim altyapısının zarar görmesi, haber akışını ve bilgi paylaşımını büyük ölçüde engellemiştir.

3.8. Afet Sonrası Travma ve Ruhsal Durumları

Doğal afetlerde görev alan gazetecilerin travma ve diğer psikolojik sorunlarıyla baş etme, anlama ve stres semptomlarının fark etme konusunda bilgi ve bilinç eksiklikleri olduğu alanyazında dile getirilmektedir (Gönden ve Şafak, 2022; Puente ve diğerleri, 2013). Travma gazeteciliği adında bir gazetecilik türü de bu bağlamda alanyazında yerini almıştır (Ernur, 2024) Dolayısıyla "afet sonrası travma ve ruhsal durum" teması da gazetecilerin afet deneyimlerinin irdelenmesi bağlamında önemli bir tema olarak işlenmiştir.

Bu bağlamda deprem sonrasında gazetecilerin yaşadıkları ruhsal ve travmatik süreçlere ilişkin detaylı bilgi istendiğinde katılımcıların neredeyse tamamı, deprem anında ve daha sonraki haber takip sürecinde ruhsal düzeylerinin bozulduğunu ve bu durumu fark ettiklerini ifade etmiştir.

Adana'daki K5, deprem sonrasında haber üretim süreçlerinde gördükleri karşısında gözyaşlarını tutamadığını anlatmaktadır:

"Haberleri sunarken makyaj yapmaya elim varmadı. Biz cenaze olduğunda 40 gün komşumuzla yas tutan ailelerin çocuklarıyız. Depremden 10 ay sonra Hatay'a gittiğimde canlı yayın yaptığımız ve kaldırılmamış enkazda ilkokul öğrencilerinin hazırladıkları çantalarını gördüm. Deprem olmasaydı eğitimim 2. dönemine başlayacaklardı o hazırlıklar bir kız çocuğuna aitti. Umarım o kız çocuğu yaşıyordu. O gün hüngür hüngür ağladım."

Benzer sorunlar yaşayan Adana'daki K1şunları belirtmektedir:

"Deprem sonrasında ben ve çevrem bir stres bozukluğu ile ruhsal problemler yaşadık. Benim stres bozukluğum var, bir uzmana başvurmadım. Deprem anında yaşadıklarımı unutamıyorum. Özellikle bir çocuğun kurtarıma anını çekmişim onun o yüzünü, şaşkınlığını unutamıyorum. Bir babanın feryatları içimi çok acıtmıştı, bir süre öyle donmuştum."

Adıyaman'daki K7 depremde kentteki basın sektöründe çalışan 14 gazetecinin hayatını kaybettiğini ve bu durumun travmalara ve ruhsal sorunları neden olduğunu belirtmiştir.

Adıyaman'daki K10 depremin herkesin üzerinde etki bıraktığına işaret etmektedir:

"İşi gereği her ortama giren ve gören gazetecilerin daha büyük stres yaşadığını dönüşüyorum. Bir uzmana görünmedim. Deprem 40'inci gününde enkazdan bir ceset çıkarılmasını, o ana ait görüntüleri unutamıyorum."

Normalleşme sürecini yaşayamadığına dikkat çeken Diyarbakır'daki K11, şunları anlatmıştır:

"Bir yıldan fazla geçti. Biraz normaleştığımız söyleyebilirim. Ama içimizde endişe eksik olmuyor. Deprem sonrası profesyonel yardım almadım. Ama ruh halimin iyi olduğunu söyleyemem. Özellikle görev gereği deprem riski olan başka illere gittiğimde içimde hep huzursuzluk olur."

Gaziantep'teki K21, meslektaşlarının çoğunda travma olduğunu belirtmektedir:

"Gördüğümüz o acı sahneleri günlerce hafızamıza kazıdık. Bu durum ister istemez strese ve travmaya neden oldu. Konuştuğumuz her cümlenin sonu depreme ve depremin sonuçlarına çıkıyor. Bende bu travma durumunu eşim, çocuklarım ve diğer aile bireylerim fark etmiştir. Deprem 7. gününde bir annenin, 3 yaşındaki ikizlerinin, 5 yaşındaki çocuğunun enkaz altından sağ olarak kurtulmasını asla unutamıyorum."

Gaziantep'teki K25 şunları aktarmıştır:

"Deprem sonrası çoğu meslektaşımızda büyük ve küçük çaplı travma durumları yaşandı. Depremden sonraki birkaç ay sürekli deprem oluyor gibi hissi yaşadım. Bir meslektaşımın afetten sonraki yaklaşık 3 ay kapalı ortama girememe, girince ciddi stres yaşama durumuna şahit oldum."

Hatay'daki K26, birçok gazeteci arkadaşının strese dayalı sorunları bulunduğunu, kendisinin de psikolojik destek aldığını belirtmiştir.

Hatay'daki K27, psikolojik sorun yaşadığını aktarmıştır:

"Psikolojik sorunlarım devam ediyor. Düşünsenize 2 dakika içerisinde her şeyinizi kaybediyorsunuz. Bu çok kabul edilebilecek bir durum değil. Tüm basın emekçilerinde de bu yaşandı. Psikolojik destek alanlarımız çok oldu."

Hatay'daki K29, ciddi psikolojik sorunlar yaşadığını anlatmıştır:

"Ben ve meslektaşım olan eşim depremden kısa bir süre sonra psikiyatri uzmanıyla görüştük, yaklaşık 9 ay boyunca aralıklı ilaç kullandık. İşim gereği mikrofonu her uzattığım kişi unutamayacağım birer acı oldu. En ağırını, bebekleriyle yaşamını yitiren akrabalarımın, dostum dediğim meslektaşlarımın haberini yazmak oldu."

Kahramanmaraş'taki K35, depremden en fazla etkilenen meslek grupları arasında gazeteciliğin olduğunu belirtmiştir. Depremde gazetecilerin hem ailesini koruduğunu hem de toplumu bilgilendirdiğini aktaran K35, depremin etkilerini şöyle anlatmıştır:

"Ailemle birlikte soğuktan ve yağıştan korunmak için bir süre halk otobüsünde bekledik. Ardından da KSÜ Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi'ne sığındık. Ailemi idari binaya yerleştirdikten sonra hastanenin acil servisine gittim, o zaman kıyametin koptuğunu düşündüm. Çünkü tam bir can pazarı yaşıyorduk. Araçlar peş peşe yaralı ve ceset getiriyordu. Acil servis mahşer alanı gibiydi. Çekim yaparken araçlardan inenler 'Allah rızası için yardım edin' diyerek yardım istiyordu. Her ne kadar gazeteci de olsanız bu yardım çılgınlığına duyarsız kalamıyorsunuz. Birçok defa çekime ara verip araçlardan hastaneye çok sayıda yaralı ve ceset taşıdım. Ancak fazla bir zaman geçmeden ablamdan gelen telefonla o anları kaydettiğim depremde Elbistan'da yaşayan babam ve annemin enkaz altında kaldığı haberiyle yıkıldım. Telefonlarda yaşanan sıkıntı nedeniyle sağlıklı bilgi alamadım, ağlamaktan başka elimden hiçbir şey gelmedi."

Gazetecilerin deprem sırasında ve sonrasında yaşadıkları olaylar hafızalarında derin izler bırakmıştır. Torlak ve Aker (2024, s.177) Kahramanmaraş merkezli depremlerde dışarıdan gelen basın mensuplarında yaptığı çalışmada afet bölgesine kurtarma ekiplerinden bile önce ulaşan habercilerin, acının ilk tanıkları olmalarının, hatta bazılarının yakınlarını kaybederek acıyı birebir yaşarken görevlerini yerine getirmeye çalışmalarının, haber üretim süreçlerine psikolojik olarak yansıdığını bildirmektedir. Atalay da (2017, s.30) gazetecilerin haberleştirdikleri olayların şiddet, dehşet, tehlike içerdiğini, bunları haberleştiren kişilerin travma, buna bağlı TSSB ve diğer ruhsal problemler yaşadığını vurgulamıştır.

Özetle gazeteciler ciddi travma ve stres bozuklukları yaşamıştır. Çoğu gazeteci, ruhsal problemler yaşadığını kabul ederken, profesyonel yardım almaktan çekindiğini veya yardım almaya fırsat bulamadığını belirtmiştir. Sadece travmatik olaylara tanık olmamış, afetin kurbanı olmuşlardır. Psikolojik destek almayan gazeteciler, travmalarını kendi başlarına atlattırma çalışmış, bu da ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilemiştir. Buna rağmen mesleki dayanıklılıklarını sergilemiş ve bilgilendirme görevlerini yerine getirmişlerdir.

Sonuç

Kahramanmaraş depremi ve ardından oluşan olumsuz tablo bölge halkını derinden etkilediği gibi gazetecileri de hem mesleki pratikleri hem de psikolojik durumları bağlamında derinden etkilemiştir. Medya özellikle kriz zamanlarında toplumda hayati hale gelen krizi çözme, normale dönme istemlerinin karşılık bulması bağlamında hayati role sahiptir. Katılımcıların tamamı medyanın gündem belirleme güçlerinin farkındadır. Medya profesyonellerinin medyanın önemi ve işleviyle ilgili düşüncesi çalıştıkları kurumlara göre şekillenmiştir. Haber ajanslarında görev olan gazeteciler medyanın haber verme işlevini; yerel gazete ve TV'lerde çalışanlar ise azınlıkların kendilerini ifade etme, dayanışma ve samimiyetin oluşması gibi işlevleri ön planda tutmuştur.

Katılımcılar ağırlıklı olarak medyanın toplumu bilgilendirme, kriz yönetimine katkı sağlama ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme işlevlerini vurgulamışlar, çalıştıkları kurumların afet haberciliği noktasında önemli olduğunun bilincinde olduklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Tekin ve Yazgan (2018, ss.372-373) medyanın afet öncesi ve sonrasında rolüne, insanların iletişime geçmesi, bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, toplumun düzeni ve dengesinin korunması, afetlerin zararının en aza indirilmesi ve kaos ortamının oluşmasının engellenmesi gibi katkılarını vurgulamıştır.

Katılımcılar Türkiye'de deprem gerçeğinin söz konusu olduğunu kabullenmektedir. Ancak bu konuda kurumsal bazda verilen eğitimler yok denecek kadar azdır. Bu yönde edinilen bilgiler

temelde gazetecilerin deprem anı içerisinde edindikleri deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Gazetecilere yönelik afet eğitimi programlarının yetersizliği gazeteciler tarafından da dile getirilmiştir. Bu alandaki akademik çalışmaların azlığı da alanyazın taramasında dikkat çekmiştir.

Mesleklerini icra ederken doğruluk, tarafsızlık, objektiflik ve kamu yararını ön planda tutma çabaları bulunan gazetecilerin afet dönemlerinde bu etik ve ilkelere uygun davranmaları ciddi zorluklar içermektedir. Bilginin hızla iletilmesi gerekliliği, zaman zaman doğruluk ve teyit süreçlerinin ihmal edilmesine yol açmakta, bu durum kamuoyunun yanlış bilgilendirilmesine neden olabilmektedir. Gazetecilerin etik ilkelerden ödün vermeden doğru bilgiye ulaşma ve bu bilgiyi paylaşma konusundaki çabaları görüşmelerde dile getirilmiştir ancak özellikle sosyal medyanın bilgi kirliliğine daha çok olanak yarattığı sıklıkla vurgulanmıştır. Benzer şekilde katılımcılardan Kahramanmaraş'ta ajans muhabiri olan K31 sosyal medyanın gündem belirlemede çok korkunç bir seviyeye ulaştığını, kirli bilginin anlık ya da saniyelik ulaşma hızının kaosa neden olduğuna dikkat çekmiştir. Ata (2023, s.613), sosyal medyanın afetler sürecinde "sistemik bir acil durum yönetim aracı olması" olduğunu ifade etse de bilgi kirliliği bir handikap olma durumunu sürdürmektedir. Benzer şekilde Usta ve Yükseler (2021), içeriklerin etik ihlal içerebildiğine, herhangi bir süzgeçten geçmeden yayılmasının afet yönetimini zorlaştırabildiğine değinmektedir. Kütükoğlu, (2021, s.213) afet döneminde haberlerdeki bilgilerin resmi kurumlarca edinilmesinin önemine işaret etmektedir. Gazetecilerin resmi kaynaklara erişim konusunda yaşadıkları zorluklar, doğru bilginin kamuoyuna aktarılmasında engel teşkil etmektedir. Kuruluşların gazetecilerle iş birliği yaparak bilgi akışını daha şeffaf ve hızlı bir şekilde sağlamaları, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Deprem anında gazetecilerin ilk aşamada ailelerini koruma çabalarına girmeleri mesleklerini de aksatmalarına neden olmuş, ofis ve evleri zarar gören gazeteciler temel ihtiyaç maddelerinin yanında ekipman, internet bağlantısı gibi teknik sorunlarla yüzleşmiştir. Yedek bir ekipmanlarının olmaması, afet eğitimi eksikliği, iletişim altyapısının zarar görmesi haber akışını engellemiştir. Bu durum, gazetecilik mesleğinin adaptasyon ve esneklik gerektirdiğini göstermektedir.

Gazeteciler, ailelerini güvenli bir yere tahliye ettikten sonra habercilik refleksi göstererek görsel çekmeye başlamış, arama kurtarma çalışmalarına katılmıştır. Birçok gazeteci araçlarında, çadırlarda veya geçici barınma merkezlerinde hayatlarını sürdürmek zorunda kalmıştır. Barınma sorunu, gazetecilerin kişisel yaşamlarını ve mesleki görevlerini sürdürmelerini zorlaştırmıştır. Gıda ve ısınma gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan pek çok gazeteci deprem sırasında kayıt almaya çalışmış, bağlantı sorunlarına rağmen kayıtlarını merkeze göndermek konusunda direngen davranmışlardır. Bu tür durumlarda barınma sorunlarının çözülmesine yönelik daha önceden düşünülmüş bir tedbirin olmaması durumlarını zorlaştırmıştır.

Birçok gazeteci sadece haber yapmakla kalmamış, aynı zamanda kurtarma çalışmalarına katılmıştır. Bu durum, gazetecilik mesleğinin insanlıkla iç içe geçtiği anları yansıtmaktadır.

Deprem bölgesinde çalışan gazetecilerin fiziksel problemlerinin yanı sıra duygusal ve ruhsal düzeyde sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Afet sonrasında gazetecilerin çoğunda travmalar ve stres bozuklukları meydana gelmiştir. Çoğu gazeteci, profesyonel yardım almaktan çekindiğini veya yardım almaya fırsat bulamadığını belirtmiştir. Bölgedeki

gazeteciler, kurtardıkları canları ve yitirdikleri insanları anlatmıştır. Özellikle çocukların ve yakınlarını kaybeden insanların kurtarıma anları, gazeteciler üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Afet durumlarında kamuoyunu bilgilendiren gazetecilerin uzmanlara erişmelerine katkı sağlanması son derece önemlidir. Bunun bir devlet politikası haline getirilmesi ve sağlık sisteminin de destek birimlerinin güçlendirilmesi fayda sağlayacaktır.

Sonuç olarak gazetecilerin afet gazeteciliği eğitimi almamaları, tedbir yetersizlikleri, afet sırasında tahliye edilecek, barınacak alanlarının olmaması, deprem sonrasında psikolojik destek alma noktasında yaşadıkları sorunlar ortaya konmuştur. Afet sırasında resmi kaynaklara erişim noktasındaki eksiklikler, mesleklerini etik olarak yapmalarını zorlaştırmıştır. Tüm bu veriler ışığında afet haberciliği eğitimi, dezenformasyon, barınma imkanları, yedek ekipman ve psikolojik destek konularının yönetsel birimler tarafından ele alınması ve bu konularda duyarlılık gösterilip, sistemli çalışmalar yapılması gereği ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- AFAD (2012). 2013-2017 Stratejik planı. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları.
- AFAD (2014). Türkiye afet farkındalığı ve afetlere hazırlık araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları.
- AFAD (2018). Türkiye’de afet yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları. Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/afet-istatistikleri>
- Aktaş, E. (2019). 1902 Çankırı depremi: Deprem etkileri ve afet yönetimi. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 46, 15-39.
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-17. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/otam/issue/67197/1048924>
- Apak, D. (2021). Pandemi döneminde yavaş gazetecilik: The Guardian gazetesi örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 329-349. https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/IAUSBD_V13I2002
- Ata, F. (2023). Afet haberciliği: Kahramanmaraş merkezli depremler sürecinde sosyal medyaya yönelik bir değerlendirme. *TRT Akademi Dergisi*, 8 (18), 606-629. <https://doi.org/10.37679/trta.1271366>
- Atalay, G. E. (2017). Şiddeti haber yapmak: Gazeteciler ve travma. *Marmara İletişim Dergisi*, (28), 21-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruid/issue/34097/363638>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/38061/399955>
- Bolat, A. G. (2023). Afet döneminde medyada özdenetim ve özdenetim uygulamaları. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 7(3), 175-197. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejnm/issue/79773/1274133>
- Boztepe Taşkıran, H. (2023). Afet iletişimi nedir, ne değildir?. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya Dergisi*, (14), 359-363. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yenimedya/issue/78681/1306010>
- Braun, V., ve Clarke, V. (2021). Thematic analysis: A practical guide. UK: Sage.
- Budak, E. (2023). Türk medyasının depremle imtihanı: Kahramanmaraş depremini afet haberciliği üzerinden değerlendirmek. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1087-1113. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1287043>
- Coşkun, M. (2020). Kriz zamanlarında haber üretim süreci: 15 Temmuz 2016 Darbesi’nde gazetecilik pratiği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 48, 274-290. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.797140>
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri (Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni). (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev). Siyasal Kitabevi. (Eserin orijinali 1997’de yayınlandı.)
- Crowe, A. (2011). The social media manifesto: a comprehensive review of the impact of social media on emergency management. *Journal of Business Continuity & Emergency Planning*, 5(1), 409-420. <https://doi.org/10.69554/LPOO6238>
- Demir, H., & Balcı, E. V. (2019). Kriz haberciliği ve etik sorunsalı. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, 11, 48-56. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/euifdyhed/issue/46530/569132>
- Dill, R. K., & Wu, H. D. (2009). Coverage of Katrina in local, regional, national newspapers, *Newspaper Research Journal*, 30 (1), 6-20. <https://doi.org/10.1177/073953290903000102>
- Diyaroğlu, B. N. (2011). Kriz iletişiminde medya yönetimi ve 2009 Türk Hava Yolları ve 2001 Amerikan Hava Yolları krizi karşılaştırmalı incelemesi, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dursun, Z. (2024). Afet döneminde medya söylemleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 97, 305-319. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1391142>

- Dworznik, G., & Grubb, M. (2007). Preparing for the worst: Making a case for trauma training in the journalism classroom. *Journalism & Mass Communication Educator*, 62(2), 190-210. <https://doi.org/10.1177/107769580706200206>
- EM-DAT, (2023). Türkiye'deki depremler 1900'den günümüze bir inceleme. Amerika: The Deadliest Earthquakes in Türkiye.
- Ergin Çağatay, H. H. (2024). Afet iletişimi ve afet iletişiminde medyanın rolü. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 159-170. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bersad/issue/84132/1503264>
- Ernur, E. (2024). Travma haberciliği ve gazeteciler üzerine etkisi: KKTC örneği, [Yüksek Lisans Tezi], Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Lefkoşa.
- Feinstein, A. (2006). Journalists under fire: The psychological hazards of covering war. JHU Press.
- Gönden, M., & Şafak, A. (2022). Doğal afetlerde gazeteciler ve travma deneyimleri. *Sakarya İletişim Dergisi*, 2(2), 133-151. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/silet/issue/74453/1210749>
- Grix, J. (2010). The foundations of research. London: Palgrave Macmillan.
- Güler, H. H. (2013). Afetler ve medya ders notları afet yönetimi-Ders-11, Ankara Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Yayınları.
- Güngör, N. (2018). İletişim kuram ve yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi Yayınları.
- Houston, J. B., Schraedley, M. K., Worley, M. E., Reed, K. & Saidi, J. (2019). Disaster journalism: Fostering citizen and community disaster mitigation, preparedness, response, recovery, and resilience across the disaster cycle. *Disasters*, 43(3), 531-611. <https://doi.org/10.1111/disa.12352>
- Kadioğlu, M., & Özdamar, E. (2008). Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri. Ankara: Türkiye Ofisi Yayınları.
- Kılıç, A. (2014). Medyanın gelişimi, sosyal medyanın siyasal iletişimi etkileme rolü, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kütükoğlu, E. (2021). Afet gazeteciliğine gündem belirleme kuramı ve İzmir Depremi haberlerinden bakış. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 4 (2), 211-233. <https://doi.org/10.33464/mediaj.994871>
- Maden, S. (2023). 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta yaşanan depremler ekseninde Türkiye'de deprem haberciliğine bakış: Prof. Dr. Süleyman İrvan ile söyleşi. *Etkileşim*, (11), 406-420. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2023.6.11.202>
- Mwita K. (2022). Factors influencing data saturation in qualitative studies. *Research in Business and Social Science*. 11(4), 414-420. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v11i4.1776>
- NIDM. (2014). Re-examining principles of disaster reporting A training course for senior journalists, PIOs and PROs. Seeds Technical.
- Özmelek Taş, N. (2019). Gündem belirleme ve sosyal medya üzerine betimsel bir yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 957-972. <https://doi.org/10.17719/JISR.2019.3784>
- Puente S., Pellegrini, S., & Grassau, D. (2013). How to measure professional journalistic standards in television news coverage of disasters 27-Fearthquake in Chile. *International Journal of Communication*, 7(2013), 1896-1911.
- Şahin, C., & Sipahioğlu, Ş. (2002). Doğal afetler ve Türkiye. Ankara: Gündüz Eğitim Yayınları.
- Salam, M. A., & Khan, S. A. (2020). Lessons from the humanitarian disaster logistics management: A case study of the earthquake in Haiti. *Benchmarking*. 27, 1455-1473. <https://doi.org/10.1108/BIJ-04-2019-0165>
- Sarma, R. J. (2021). Media and disaster management: The role of media. *International Journal of Advances in Engineering and Management*, 3(10 Oct 2021), 827-833. Erişim adresi: https://ijaem.net/issue_dcp/Media%20and%20Disaster%20Management%20The%20Role%20of%20Media.pdf
- Soydan, E., & Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 7, 53-64. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/istjss/issue/17493/183033>
- Sreedharan, C. Thorsen, E., & Sharma, N. (2019). Disaster journalism: Building media resilience in Nepal. Poole: Bourne- mouth University.

- Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Tekin, G., & Yazgan J. (2018). Afet yönetim sürecinde medyanın rolü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 367-374. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/363173945_Afet_Yonetimi_Surecinde_Medyanin_Rolu
- Tiwari, S., & Pillai, S. (2024), Media impact on disaster management. *International Journal of Innovations and Research Analysis*, 4 (2(I), 23-29. Erişim adresi: <https://www.inspirajournals.com/uploads/Issues/1313855215.pdf>
- Tokgöz, O. (2020). Temel gazetecilik (14. Baskı). Ankara: İmge Yayınları.
- Tokgöz, O. (2021). Çeşitli anlatım biçimleriyle günümüzde haberciliğin konumu. *Yeni Yüzyılda İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(3), 5-20. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iyyuicd/issue/76118/1262037>
- Torlak, P., & Aker, H. (2024). Kahramanmaraş depremleri ve habercilerin deneyimleri: Haber üretim süreçlerinin fiziksel, teknik ve etik yönleri. *Etkileşim* (14), 162-195. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.14.264>
- Usta, E., & Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar Depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 4, 249-269. <https://doi.org/10.35341/afet.981246>
- Yalçın, E. (2023). Doğal afetlerin doğal olmayan sonuçları: Gazetelerin deprem haberciliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 78, 188-210. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1336124>
- Yaman, F. (2021). Dünyada ve ülkemizde afet ve acil durum yönetimi ve güncel yaklaşımlar. Ankara: Gece Yayınları.
- Yılmaz, A. (2003). Afet yönetimi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Yüksel, E. (2001). Medyanın gündem belirleme gücü. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Zincir, O., & Yazıcı, S. (2013). Kriz yönetimi ve afetlerde sosyal medya kullanımı. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 49, 65-82. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/631/6428>